

קונטרס

קטניות בכסה

פרטי דינים במנהג איסור הקטניות
דשימת המינים האסורים משום קטניות

מהדורת גליון

קונטרס

קטניות בפסח

פרטי דינים במנהג איסור הקטניות
רשימת המינים האסורים משום קטניות

נערך ונלקט על ידי בעזרת השי"ת
רפאל אליעזר פריזנר

ניסן תשפ"ג
פעיה"ק ירושלים ת"ו

כל הזכויות שמורות להמו"ל

הוצאות קונטרס זו הינו "פנימי"
ונא לא לסמוך ע"ז למעשה
אבקש ממי שיש לו הערות, הארות,
הוספות. נא להעביר אלי.
למייל ep@bdzjr.org

עיצוב שערים עימוד והפקת דפוס:
ש"ס עימוד והו"ל 0533177225

הוצאה מיוחדת - מהדורת גליק

נדבת ידיד ועד הכשרות ועומד לימינינו,
ידיו רב לו למען כשרות המזון לבית ישראל
הרב החסיד המפוא' רבי **בנימין ארי' הלוי גליק** שליט"א

לעילוי נשמת אביו
הרה"ח המפוא' מו"ה רבי **אברהם צבי**
ב"ר שלום חנוך הלוי זצ"ל
נלב"ע ביום י"ב מרחשון תשפ"ג לפ"ק
יהי זכרו ברוך, ותעמוד זכותו וזכות זיכוי הרבים
לדורותיו שיחיו

B.D.Z. KASHRUTH DEPARTMENT ORTHODOX COUNCIL of JERUSALEM

הן הראנו ידידנו היקר והנכבד הרב החסיד מו"ה **רפאל אליעזר פריזנר** שליט"א, מבכירי המפקחים על נושא הקטניות מטעם ועד הכשרות בד"צ העדה החרדית, הקונטרס "קטניות בפסח" אשר אסף כעמיר גורנה דינים ומנהגים הנוגעים לחג הפסח, ונלווה אליהם לוח מפורט של סוגי הצמחים, איזה מהם יש להם דין קטניות לעניין פסח.

ואמרנו לפעלא טבא יישר ורב חיליה לערוך מערכה זו ולהעלותה על מכבש הדפוס לזכות את הרבים, הנה כי כן יבורך גבר ירא ד' להצליח דרכו לאויש"ט.

סוף יחזקאל

גדליהו חיים צבי וליס

גדליה, יצחק

[illegible]

בהשגחת הברוך
ירושלים
היורה החודש

הקדמה

בחסדי שמייים כי לא תמנו ולא כלו רחמיו, הנני נרגש להגיש בזה בשנית בפני יושבי בית המדרש וכל העוסקים במלאכת הכשרות בכלל, את המהדורה החדשה והשניה של הליקוט המלא בענייני 'קטניות בפסח', מקור האיסור והגדרתו, טעמי המנהג ורשימת כל מיני הקטניות הידועים לנו בימינו ודיניהם.

באורח מפתיע ומרגש, התקבלה המהדורה הראשונה של הליקוט בתפוצות ישראל בהתלהבות רבה, עד שתוך זמן קצר לא ניתן היה להשיג ממנו יותר. התגובות החמות שזכיתי לקבל בעקבות זאת, חיזקוני במלאכה החשובה, כאשר העוסקים במלאכת הכשרות בחו"ל הוסיפו וביקשו להצמיד לכל מין ומין ממני הקטניות את השם הלועזי, להקלת השימוש. בנוסף, הוספו תיקונים ושינויים חשובים לתועלת הלומדים והעוסקים במלאכת הכשרות, כפי אשר עניינם תחזינה מישרים בס"ד.

את תוכנו של הליקוט זכיתי לאסוף כעמיר גורנה במשך שנים ארוכות ב"ה, בהיותי עומד ומשמש בעבודת הקודש של מלאכת הכשרות בה אני זכיתי לעסוק מזה למעלה מ-3 עשורים בס"ד, במחלקת הקטניות והתבלינים מטעם 'ועד הכשרות' של בד"ץ העדה החרדית.

תחילת מלאכתי בנדון זה, לפני כ-20 שנה, כאשר הרב הפוסק של 'ועד הכשרות', הגאון רבי יעקב בלוי זצ"ל חבר הבד"ץ העדה החרדית בעיה"ק ירושלים תובב"א, הוא אשר הטיל עלי את המשימה והורה לי להחל במלאכת הקודש זו, ללקט את כל ענייני הקטניות בפסח ולאסוף רשימה עדכנית מלאה של כל מוצרי הקטניות ולברר לגבי שאר מיני פירות או תבלינים אם יש בהם חשש קטניות או לא ולהביא את כל פרטי דיניהם והלכותיהם, למען ידע כל אחד הדרך לילך בה.

זאת בהיות 'ועד הכשרות' של בד"ץ העדה החרדית, תל תלפיות אשר מקרוב ומרחוק באים לשאול את פיהם בענייני כשרות המזון לשאר ימות השנה ובפרט לימי פסח, ומתוך מלאכת הקודש זו, להקפיד על טהרת מזונם של ישראל, עלה הצורך ללקט את כל הפרטים בנדון זה, ובמשך השנים זכינו לצבור לגביו מידע רב, לצד בדיקות שטח ומחקר אישי שערכנו במקומות הגידול השונים, במסגרת עבודות הפיקוח וההשגחה מטעם מחלקת הקטניות והתבלינים ב'ועד הכשרות'.

וכך, במשך השנים, הלכו והצטברו הפרטים בידינו, ביניהם נתונים מעניינים עד מאד, כמו בנדון פולי הקפה, שהיו שחששו בו מפני שנראה כקטניות, מאחר והם גדלים שניים שניים בקליפה אחת, ובמהלך ביקורינו במקומות גידולם נוכחנו לראות שהם גדלים על העץ, וכפי

שנכתב ב'שערי תשובה' כי כל הגדל על העץ לא גזרו בו משום קטניות ואף דן בנדון פולי הקפה. כמו כן בנדון החילבה, היו שהסתפקו בו כקטניות או לא, אמנם אחרי שראינו אותו במקומות גידולו, אשר גדל בשרביט כעין שעועית, שהוא תילתן, אשר המפרשים קוראים לו פינגורי (וכך הוא אכן נקרא עד ימינו pangeri), ידענו על נכונה כי על כך נאמר ברש"י שזה קטניות.

בדומה לכך, בנושא השמנים, אשר יש בהן חילוקים שונים, בין שמן חמניות, לבין שמן קטניות, לבין שמן אגוזי מלך, אשר כל אחד מהם צריך בדיקה יסודית ומקיפה, כפי שהשתדלנו לעשות ככל אשר לאל ידינו בס"ד.

את כל מלאכת איסוף והליקוט הגדול, עשינו בעצה אחת עם תלמידי חכמים ומומחים בתחום הכשרות, ובפרט רבני 'ועד הכשרות' שליט"א, אשר נושאים את משא עול הכשרות על כתפם לילה ויום, אשר עברו עמנו על הפרטים הנדונים וסייעו לנו בכל העניינים.

אך בהיותנו עסוקים וטרודים במלאכת הכשרות, לא הצלחנו לסדר את כל הדברים כראוי כדי להעלותם על שולחן מלכים ולפרסמם לציבור הרחב, מאחר ומחלקת הקטניות והתבלינים ב'ועד הכשרות' דרשה מעמנו עבודה אינטנסיבית בלתי פוסקת שלי ושל שאר המסייעים לי בתפקיד ההשגחה במחלקת הקטניות והתבלינים, בין השאר באמצעות נסיעות להכא ולהתם וטיסות רבות בארצות רחוקות כך במהלך השנה כולה, כדי להשיג ולפקח על יצורים ועיבודים שונים כדי שיהיה הכל על הצד הטוב ביותר למהדרין מן המהדרין.

חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו, כאשר אחרי זמן כביר זה זכיתי לסיים את עריכת הדברים ותפילתי מעם ה' כי הדברים יעמדו לעזרת הציבור הרחב כל עניין הזהירות וההקפדה על ענייני פסח כראוי וכיאה, עדי נזכה לביאת גואלנו בב"א.

בריך רחמנא דסייען

אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו

הברכה אחת היא להנהלת 'ועד הכשרות' של בד"ץ העדה החרדית, אשר נושא את העול של כל פעילות ההשגחה מסביב לשנה ובפרט להאי גברא רבא ויקירא הרב גבריאל פפנהיים שליט"א מנכ"ל 'ועד הכשרות', אשר עומד על הפקודים להוסיף חיל ולהגביר פעלים בשדה הכשרות, ללא לאות. אמינא לפעלא טבא יישר ולחזק ידיו בהרמת קרן הכשרות בתפוצות ישראל ביתר שאת וביתר עז, וימשיך בביצור חומת הכשרות במסורת רבותינו הגאון"צ נבג"מ, אמן.

הכ"ד

רפאל אליעזר פריזנד

בן הרה"ח רבי שלום ברוך פריזנד שליט"א

תוכן הענינים

א	מקור האיסור.....	1
ב	האיסור משום מנהג וגזירה, ולא מחשש שהקטניות מחמיצות.....	5
ג	הגדרת קטניות בעלמא, וההגדרות הנוספות לענין מנהג זה.....	6
ד	טעם המנהג.....	8
ה	פרטי דינים במנהג איסור הקטניות.....	10
ו	רשימת המינים האסורים משום קטניות.....	24
ז	מפתח לרשימת המינים גם באנגלית.....	53

א

מקור האיסור וחומרתו

המקור הראשון בו מובא מנהג איסור אכילת הקטניות בפסח הוא בהגהות רבינו פרץ על הסמ"ק^א (סי' רכב אות יב ד"ה ועל הקטניות), שם כתב שרבותינו נוהגים בו איסור, ומנהג מימי החכמים הקדמונים הוא^ב. ואף שהביא חולקים הכריע שנראה לקיים את המנהג.

והביאו דבריו להלכה רבותינו הראשונים שבאשכנז, הלא המה המרדכי^ג (פסחים רמז תקפח), הגהות מיימוניות (דפוס קושטא, נדפס בנפרד בכרכי הרמב"ם הוצ' פרנקל, חמץ ומצה פ"ה ה"א ד"ה אבל)^ד, מהרי"ל (מנהגים הלכות מאכלות אסורות בפסח סימן טז, יז, יט, שו"ת מהרי"ל סי' כה, שו"ת מהרי"ל החדשות סי' נ אות א [ראה להלן])

ביאורים והערות

א. בתי מדרשם של רבינו יצחק מקורביל בעל הסמ"ק ורבינו פרץ פעלו בעיר קורביל שבצרפת בתחילת האלף הששי.

ב. המרדכי המובא בסמוך כתב שרבינו ברוך ורבינו שמשון מאויירא נהגו איסור באכילת קטניות בפסח. ולשון הערוך השולחן (סי' תנג ס"ד) 'הנהיגו רבותינו ואבותינו זה הרבה מאות מן השנים וקיבלו עליהם באיסור לבלי לאכול אורז ומיני קטניות בפסח'.

ג. מן הענין לציין שהמרדכי שם מציין שרבי יצחק מקורביל בעל הסמ"ק הוא גיסו, ומביא ענין זה בשם הסמ"ק עצמו ולא בשם הגהות הסמ"ק לרבינו פרץ.

ד. עיין גם מגדל עוז הוצ' פרנקל חמץ ומצה שם, וילקוט שינויי נוסחאות שבסוף הכרך.

בשם רבו המהר"ש^ה, ותרומת הדשן (ח"א סי' קיג)¹. כמו כן הוזכר המנהג ברבינו מנוח (חמץ ומצה פ"ה ה"א) ודן בו.

הבית יוסף (או"ח סי' תנג ס"א ד"ה ובהגהות) הביא את הסמ"ק וכתב שאף אחד לא חש למנהג זה זולתי האשכנזים, והרמ"א בדרכי משה (סק"ב) כתב שאנו בני אשכנזים נהגו להחמיר. וכן נחלקו גם בשולחן ערוך, המחבר לא הביא את המנהג כלל, והרמ"א (סי' תנג ס"א) כתב שיש אוסרין אכילת קטניות בפסח וכן נהגו באשכנז ואין לשנות. וכדברי הרמ"א כתבו הלבוש (סי' תנג ס"א), מעשה רב (אות קפד), שו"ע הרב (סי' תנג ס"ג-ס"ה), חיי אדם (כלל קכז ס"א), קיצור שלחן ערוך (סי' קי"ז ס"ד) ערוך השולחן (סי' תנג ס"ד-ס"ח), ומשנה ברורה (שם סק"ו, סק"ז, בה"ל ס"א ד"ה ויש).

ובחומרת עניין גזירת קטניות, עייין מנהגי מהרי"ל הלכות מאכלות אסורות בפסח סעי' ט"ז וז"ל "קטנית כל מיניה, אמר מהר"ש דגורין שלא לבשלן בפסח, אע"פ שלא מחמיצין כי אם חמשת המינין, חמה, ושעורה, כוסמין, שיבולת שועל, ושיפון. מכל מקום גזרו כל מיני קטניות אמו המה. ואל יאמר אדם כיון שאין איסור מדאורייתא אין לחוש, דכל דגורו רבנן העובר עליו חייב מיתה, ועובר על לא תסור מן הדבר אשר יורוך. וגם אין לומר מנהג כאן להתיר דמנהג טעות הוא, דדוקא על דבר היתר גמור, ויש מקומות שנוהגין בו איסור, על זה יכול לומר דכאן מנהג היתר הוא, וגם זאת דוקא ע"י חכם חגון ותיק וחסיד שיוכל לידע

ביאורים והערות

ה. רבי שלום מנוישטאט.

1. גם בריטב"א שהוא מחכמי ספרד הובא ענין זה (פסחים לה. ד"ה גמרא), ואף שדחה את המנהג כתב שהיו מן החסידים שנמנעו מאכילת האורז בפסח.

תוכן הענין, אבל דבר שפשט איסורו, ובא להתירו מכח מנהג שם, יסכר פי דוברי שקר, וגם אם תולה בחכם, שוא ושקר דבר הנביא ההוא, ואילו היה החכם שם, היה משיב הבראות והשוא ומדוח על פניו" עכ"ל.

בחיי אדם הלכות פסח כלל קכ"ז דן בנשמת אדם (שאלה כ) על מה שאירע בשנת תקס"ו שנתרבו גשמים, והיה דוחק גדול שלא היה באפשר למצוא חטים כשרים, אם להתיר לאכול קטניות ומין "רעצקא" [היינו "כוסמת"] כתב "תשובה: תחלה צריכין אנו לברר שורש האיסור מדברים הללו, כי רבים חשבו שאינו אלא מנהג בעלמא, לבבי לא כן ידמה, כי המעיין ברמב"ם פ"א מהלכות ממרים שכתב דכל התקנות יש בהם עשה ול"ת, ומה שהקשה הרמב"ן מהא דאמרינן ספק דרבנן לקולא, תירץ המבי"ט דכך תקנו חכמים, ע"ש בלח"מ. עכ"פ לכ"ע כל תקנות שתקנו חז"ל הם כמו כל איסורי דרבנן, וכתבו כל הפוסקים דכל בי"ד שבעיר, יש להם דין בי"ד הגדול לתקן תקנות, לגדור גדרים, וא"כ יש לכל תקנות הקהל או בי"ד דין איסור דרבנן, כדאיתא ביורה דעה פעמים הרבה. ואחר שהאריך שם שדין זה נחלק לג' דינים, כתב, לפ"ז ה"ה המנהג מאכילת קטניות, אנחנו שאנו מבני אשכנזים לא מבעיא אם נעשה ע"י הסכמת הציבור או גאוני ארץ שהיו בימים ההם דפשיטא דאסורא, אלא אפילו אם לא נעשה בהסכמה, כיון שנתפשט מנהג זה, לא גרע ממנהג שהחמירו בנות ישראל על עצמן לספור ז"ג, וכתב רש"ל בתשובה סי' ו' דאפי' לדעת הרא"ש א"א להתיר אא"כ יתחרטו כולם, וה"נ בעינן שיתחרטו כל מדינות אשכנז ואם כן לכ"ע לא מהני התרה וקיימי באיסור דרבנן, אלא אם כן אין לו מה יאכל דאז הוי חיי נפש, אבל אם יש לו לאכול דבר אחר א"א להתיר

כלל. הוא הזכיר שם שבשנת תקל"א שבו היה רעב גדול, דנו גדולי ישראל באשכנז בזה ומסיים שם, שדבר שנתפשט הוי כתקנת ציבור, ואפילו יתחרט כל העולם לא מהני התרה, וצ"ע", רק שאפשר שבמקום דוחק, כך היתה הקבלה שלא גזרו, ולא יצטרך התרה.

ועיין תשובות חת"ס או"ח סי' קכ"ב שהאריך בעניין חומרת איסור קטניות בפסח

ובתשובה מאהבה (תלמיד הנודע ביהודה) או"ח סי' רנ"ט כתב, 'דאף אם יתכנשון בי"ד של שמואל הרמתי, ואליהו ובית דינו, וכל גדולי ישראל עמהם, לענ"ד אין בידם להתיר אורז ומיני קטניות, עד שנוכח ונחיה ונראה ונירש טובה בארץ חמדה טובה ורחבה, ויוליכינו קוממיות כימי עולם, וכשנים קדמוניות'.

בספר טוב עין להרב חיד"א זצ"ל (סימן י"ח אות פ"ב) בהערה לאו"ח סי' תנ"ג "דין א' הגהה ויש אוסרים. כבר כתבנו במקום אחר, דבערי אשכנז ופולין שכבר קבלו עליהם חומרא זו אין להקל להם, ומה גם שהראב"ד מגדולי הפוסקים כתב דהוו חמץ נוקשה, והגם דמהש"ס מוכח להיפך, כבר קבלו עליהם אבותיהם כמה דורות להחמיר, ואין לפרוץ גדר.

ב

האיסור משום מנהג וגזירה, ולא מחשש שהקטניות מחמיצות

בהגהת הסמ"ק (סי' רכב אות יב ד"ה ועל הקטניות) הביא שנחלקו רבי יוחנן בן גורי ורבנן (פסחים לה.) האם האורז מחמיץ כחמשת מיני דגן, לרבי יוחנן בן גורי מחמיץ, וממילא יוצאים בו ידי חובת מצה כשטחנוהו לקמח ואפאוהו ככל דיני מצה, ולרבנן אינו מחמיץ ואין יוצאים בו ידי חובת מצה. ובמחלוקת זו תלוי גם דין אכילת האורז כשלא אפאוהו כחומר הלכות מצה, שלרבי יוחנן בן גורי כל שבאו עליו מים חמץ הוא, ולרבנן אינו חמץ ומותר באכילה. והלכה כרבנן, שסתם משנה בפסחים שם כדבריהם^א.

ומתוך כך כתב בהגהת הסמ"ק, שאף האוסרים לאכול קטניות בפסח לא מחשש חמץ אסרום, שהרי אפילו באורז הדומה למיני דגן עד שלרבי יוחנן בן גורי יכול להחמיץ, לא נפסקה הלכה כמוהו כידוע אף לתינוקות של בית רבן ומותר באכילה מעיקר הדין, וכל שכן שאר מיני קטניות. אלא משום גזירה ומנהג אסרום באכילה^ב.

ביאורים והערות

א. וכן פסק הרמב"ם (חמץ ומצה פ"ה ה"א).

ב. והביא שרבינו יחיאל מפריס סבר שמחשש חמץ אסרו האוסרים את הקטניות, וכיון שלהלכה אין חוששין בקטניות לחמץ, חלק על איסור הקטניות, והיה אוכל פולין בפסח. ודחה הגהת הסמ"ק את דבריו, שאף האוסרים לא מחשש חמץ אסרו, וממילא אין להתירן בטענה שאינן מחמיצות.

ג

הגדרת קטניות לענין מנהג זה

מבואר ברמב"ם (כלאים פ"א ה"ח) שיש שלשה מיני זרעונים, התבואה, זרעוני גינה, והקטניות. התבואה היא חמשת מיני דגן, זרעוני גינה הן זרעי הבצל והשום ודומיהם שאינם משמשים לאכילת אדם אבל פריים הוא מאכל אדם, והקטניות הן כל זרעים הנאכלין לאדם חוץ מן התבואה, כגון הפול והאפונים והעדשים והדוחן והאורז והשומשמים והפרגין והספיר וכיוצא בהן. וכיאר בדרך אמונה (ס"ק מה) שבקטניות החלק הנאכל לאדם הוא אותו המשמש לזרע, כשרוצים לשוב ולזרעם^א, שלא כבזרעוני גינה שהעלים העליונים הם הנאכלים^ב.

מלבד המינים הללו שהם הקטניות האמיתיות, ראו הראשונים לאסור מינים נוספים בכלל גזירת הקטניות, אף שאינם קטניות בעצם, מפני שדומים למיני הקטניות בחלק מתכונותיהם ודרכי ההשתמשות בהם. והדבר תלוי בטעמי מנהג איסור אכילת הקטניות, כמבואר להלן.

ביאורים והערות

א. והוסיף שאף בחמשת מיני דגן כן הוא, אלא שלהם נתייחד שם בפני עצמם, 'תבואה'.

ב. ועיי"ש ביאור ההלכה ד"ה זרע, לגבי מינים שגם זרעם וגם עליהם נאכלים, לאיזה מין הם שייכים.

ולהלכה הננו נוקמים:

א. כל גרעיני זרע שזורעים אותם ומצמיחים גרעינים כמותן והזרע נאכל^ג הרי הוא בכלל קטניות^ד.

ב. כל הגדל בשרביטין (תרמילים), נחשב כקטניות, ואף דבר שאינו קטניות לפי כמה שיטות, אם גדל בשרביטין, גם נאסר משום הכי^ה.

ג. כל הגדל על העץ (כפולי קפה וכדו'), אינו בכלל קטניות^ו.

ד. כל שהוא מין בשמים, אינו נחשב מין קטניות^ז.

ביאורים והערות

ג. לאפוקי עגבניות ומלפפונים וכדו' שנוסף פרי על הזרעים ועיקר אכילתן הוא בשר הפרי ולא הזרעים.

ד. רמב"ם הלכות כלאים פ"א ה"ח.

ה. הט"ז (סי' תנג ס"ק א) מקשה, לפי הרמ"א שזרעוני גינה אינן נחשבין קטניות מדוע כתב הרמ"א (סי' תסד) שחרדל הוא מין קטניות, ומתרץ שהוא משום שגדל בשרביטין.

ו. שו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סי' קכו), ועיין להלן בערך קפה.

ז. לבוש (סי' תנ"ג ס"א).

ד

טעם המנהג

כמה טעמים נכתבו בראשונים למנהג איסור אכילת הקטניות בפסח:

א. בהגהת הסמ"ק (שם) כתב שהקטניות נאכלות כמעשה קדרה ואף מיני דגן נאכלים כן, כד"סא, ואם נתיר אכילת קטניות יחליפו בטעות ויאכלו גם ד"סא.

ב. עוד כתב שדרך מיני הקטניות להאסף בערימה אחת [מ'ידי דמידגן] כתבואה בעת אסיפתם מן השדה^א. וכתב שלכן יש לאסור גם את החרדל שאף שאינו מין קטנית בעצם יש בו תכונה זו.

ג. עוד כתב שיש מקומות שעושים פת מקמח מיני הקטניות כמו מחמשת מיני דגן^ב.

מחמת השתוות התכונות הללו בתבואה ובקטניות חששו הראשונים שאותם שאינם בני תורה יחליפו ביניהם ויכשלו באכילת חמץ גמור של מיני דגן בפסח, ולכן אסרו גם את הקטניות מכל וכל.

ביאורים והערות

א. כמשמעות הגמרא (נדרים נה.).

ב. גם כהיום נאכל התירס כפת בכל דרום אמריקה [ארגנטינה, מקסיקו, ברזיל, ועוד, כי ה'סורטיה' המקורית היא מקמח תירס וכידוע אצל כל יוצאי דרום אמריקה, ורק בשב"ק הם אוכלים שם פת ממיני דגן, ומברכים המוציא וברהמ"ז].

והזוסיף, שאף שבגמרא מבואר בפירוש שהאורז מותר באכילה בפסח, בימי חכמי הגמרא שהיו הכל בקיאים בדיני איסור והיתר אכן לא היה מקום לחשש החלפה, אבל בדורות האחרונים ודאי יש לגזור^ג.

ד. עוד הביאו^ד בשם הסמ"ק שמיני חטים רגילים להיות מעורבים במיני הקטניות, וכשיבשלם יחמיצו החיטים שעמהם.

ה. רבינו מנוח (חמץ ומצה פ"ה ה"א) הביא כמה טעמים ודחאם, ולבסוף הביא שמצא כתוב שיש מין אחד ממיני החיטים שמשנתנה משנה גשומה לשנה שחונה, שבשנה גשומה נראים גרגריו כחטה, ובשנה שחונה משתנים ונראים כגרגרים ממין אחר, ולכן אסרו את כל הקטניות. וסיים שזה הטעם יש לו שורש. והביא הביאור הלכה (סי' תנג ס"א ד"ה ויש) דבריו.

ביאורים והערות

ג. עוד כתב שם [הגהת סמ"ק] שאף ליתנם במים רותחים מתחילה, שאף בחמץ מותר מעיקר הדין [פסחים ל"ט: "חלוט שחלטו ברותחין"], אסור לדינא גם בקטניות, דילמא יתנום במים קרים.

ד. בית יוסף (סי' תנג ס"א ד"ה ובהגהות), ומקורו בהגהות מיימוניות דפוס קושטא (חמץ ומצה פ"ה ה"א) שהביא זאת בשם הסמ"ק. ואף הטור (סי' תנג ס"א) כתב שזה טעם המנהג.

ה

פרטי דינים במנהג איסור הקטניות

אכילת קטניות בערב פסח מזמן איסור אכילת חמץ, והאם אפשר לעשות מצות מקטניות.

המהרש"ם (דעת תורה סי' תנג ס"א^א וכן בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קפ"ג ד"ה הנה^ב) מביא שהחק יעקב (סי' תע"א סק"ב) אסר לאכול קטניות גם בערב פסח מזמן איסור חמץ, שכתב, וז"ל הכל בו (סי' מ"ט), מיני תרנגומא (שמותר לאכול בע"פ אחר חצות) כגון פירות וירקות וקטניות ובשר וגבינה וביצים וכיוצא בהם, עכ"ל הכל בו, וכבר נתבאר לעיל דאנו נוהגין איסור בקטניות. עכ"ל החק יעקב.

ביאורים והערות

א. שם בדעת תורה על השו"ע סי' תנ"ג ס"ק א' בד"ה כתב עי' שו"ת יוסף דעת (להגאון מהרש"ק זצ"ל), דן אם מותר לעשות מצה מקטניות, ולאכול בפסח, כתב ואני מצאתי בפמ"ג סי' תמ"ד בא"א סק"ב בסופו דמצה ממיני קטניות מותר לאכול בע"פ, ומוכח ג"כ דס"ל להקל בכה"ג. ואולי ס"ל דלא גזרו ע"ז רק בפסח ולא בערב פסח, אבל בחק יעקב סי' תע"א סק"ב מבואר דגם בערב פסח אסור. עכ"ל הדעת תורה שם.

ב. וז"ל שם, הנה בגוף הדין כבר הבאתי בהגהותי לאו"ח סי' תנ"ג בשם יוסף דעת להגאון מהרש"ק זצ"ל, וכו' (לגבי עשיית מצות מקטניות) באמרו שגזירת קטניות ל"ש אלא בגוונא דאסור בחמשת מינים, אבל מה דשרי בה' מינים לא יהא טפל חמור מן העיקר, ובהקדמת שו"ת טטו"ד מהד"ק הוסיף לחזק ההיתר, והעיד שבק' ראוא נהגו כל החסידים בזה מטעם הנ"ל, ושם הבאתי מהפמ"ג סי' תמ"ד סוף סק"ב דבע"פ מותר לאכול מצה של מיני קטניות, ומוכח דס"ל גם כן כן, ואולי ס"ל דגזירת קטניות אינו אלא בפסח ולא בע"פ, אבל הוא דוחק לחלק כן, וע"ע בתשו' ח"ס חא"ח סי' קכ"א מ"ש בזה, עיי"ש.

וכן המנהג לאסור. עיין קונטרס ערב פסח שחל בשבת להגרי"ח זוננפלד זצ"ל.

אולם בפמ"ג (א"א סי' תמ"ד סק"ב) כתב "ומצה ממיני קטניות טמרק"י וכדומה, מותר לאכול בערב פסח. עיי"ש. ועיין שדה חמד (אסיפת דינים מערכת חמץ ומצה סימן ר' אות ב') שהאריך בזה.

אמנם בשו"ת שבט הלוי ח"ג סימן ל"א בסופו כתב. ומש"כ בעניין אכילת קטניות בער"פ אם המנהג רק בפסח או גם בער"פ, אין להאריך בזה כיון דכ' החק יעקב סי' תע"א ס"ק ב' דגם בער"פ אסור ומביאו גם הגאון מהרש"ם בדע"ת סי' תנ"ג¹, ומדברי פמ"ג אין רא' שכ' בסי' תמ"ד להתיר לאכול מצות קטניות בער"פ דס"ל מצה שאני, וכמו שכ' ג"כ בשדי חמד מערכת חמץ סי' ר' ס"ק ב', ומנהג רבותינו בערב פסח לאכול רק פירות ובשר וכיו"ב, סתמו כמפורש דקטניות אסורים, ולית להו גם הא דפמ"ג הנ"ל. ואין להרהר בזה והוא בכלל פורץ גדר².

ועי' בחיי אדם הלכות פסח כלל קכ"ז סעי' א' שכתב "אבל מותר למחון ולאפותה כעין מצות ולאכלה" אולם בספר דעת תורה סי' תנ"ג סק"א כתב "והנה בדין קטניות בפסח, עי' שו"ת ח"ס חא"ח סי' קכ"א [שנשאל בזמן רעבון ר"ל, אם יש להתיר לאפות מצות מקטניות (כגון טערקיש"ע ווייץ שקבלו כל הגדולים שהם מין

ביאורים והערות

ג. עי' בהערה 20

ד. וי"א שמצד הדין מותר אלא שנהגו שלא לאכול, וע"כ בשעת הצורך אפשר להתיר ע"י שיברור אותם ג' פעמים. משום שלא גזרו רק בפסח ולא בערב פסח. (הליכות שלמה מועדים פ"ד).

קטניות וכו' ע"ש בזה) ולאוכלם בפסח לאחר כזית מצה כדין, והשיב להיתר בשעת רעבון כזה וכו' ובלבד שיאפו אותם עבות שיהיה ניכר שאינו יוצא בהם ידי חובת מצה, וגם יהיו זחירים מאוד שלא יתערב בהם מתחילה ועד סוף אפי' מעט קמח חמים ח"ו וכו']

להשהותם בבית

מותר להשהות מיני קטניות בבית בפסח (רמ"א סי' תנ"ג ס"א בשם תרומת הדשן ח"א סי' קיג). וביאר המשנה ברורה (ס"ק יב) ^הדהיינו אפילו נפלו עליהן מים דבשאר תבואה כה"ג אסור, בהא לא גזרינן, דלא קבלו עליהו רק לאסור אכילתן¹.

הנאה מקטניות

מותר ליהנות מקטניות בפסח (רמ"א סי' תנ"ג ס"א). וכ"כ במג"א (שם סק"ג), שו"ע הרב (שם ס"ה) ומשנה ברורה (סק"י, י"ב). ומקור דבריהם בתרומת הדשן (ח"א סי' קיג).

ועיין שדי חמד (פאת השדה מערכת חמץ ומצה סימן ד') אריכות לענין היתר להאכיל קטניות לבהמות, ודן שם בכמה מיני דברים אם יש בהם גזירת קטניות.

ביאורים והערות

ה. וכן משמעות לשון השו"ע הרב (סי' תנ"ג ס"ה).

1. וכתב התרומת הדשן בטעם הדבר בשם אחד מהגדולים (הוא המהרי"ל, שו"ת החדשות סי' ג), שרבינו יחיאל התיר לגמרי את הקטניות בפסח אף לאכילה, ולא יתכן שרבינו יחיאל יתיר גם באכילה ואילו אנו נאסור אף להשהות. והתירו"ד עצמו הוסיף (כן למד מדבריו הנשמת אדם הלכות פסח שאלה לג), שכשגזרו על הקטניות אסורם רק באכילה שבחמץ חייב כרת, אבל שהיה והנאה שבחמץ אינם אלא בלאו, בקטניות לא גזרו כלל.

הדלקה בפסח בשמני קטניות

בשז"ת מהרי"ל (סי' כה) כתב שרק אכילת הקטניות נאסרה במנהג, אבל הדלקה בשמן מותרת. וכן כתב התרומת הדשן (סי' קיג), שהדלקה בשמן קטניות הנאה היא ולא אכילה, ומותרת בפסח. מאידך, המהרי"ל עצמו (מנהגי מהרי"ל, הלכות מאכלות אסורות בפסח סי' י"ז) כתב בשם המהר"ש 'חסידים ראשונים שבכיר ניישטט לא היו מדליקים בפסח אותו שמן שקורין לינא אייל (פשתים באידיש 'ליינען') רק שמן זית, ואינהו סברי כסמ"ק דקטניות וכל מיני קטניות אסור בפסח, והא נמי מין קטניות', ואף התרומת הדשן שם כתב שהעולם נהגו בהן איסור אף בהדלקה. דין נוסף כתב המהרי"ל (מנהגים שם סי' ח-ט) שאין להדליק נרות בפסח על גבי השולחן בשמן שהשתמשו בו כל השנה או בשמן שכתשוהו במכתשת של חמץ, שיתכן שהחמץ שנתערב והתבטל כבר בשמן זה יטוף על גבי מאכלי הפסח.

הדרכי משה (סי' תנג סק"ב) מביא רק את דברי המהרי"ל ותרומת הדשן שהתירו להדליק בשמן קטניות, ולא את מה שכתבו שהיו שנהגו לאסור, וכותב שמותר גם להדליקו על גבי השולחן, שאף אם יטוף לתוך המאכל לא יאסרנו, כיון שכל המנהג שלא לאוכלו חומרא בעלמא היא ובתערוכת מתבטל. וכן פסק הרמ"א גם בשולחן ערוך (שם ס"א), וכן כתב המגן אברהם (סק"ב). וביארו השולחן ערוך הרב (סי' תנג ס"ה) והמשנה ברורה (ס"ק י"א) שהחידוש הוא שגם כשלתו את הקטניות במים לפני כתישתם לשמן מותר להדליק בו בפסח, שאף שכיוצא בזה במיני דגן חמץ גמור הוא, בקטניות לא גזרו². ואף אם נכתשו במכתשת

ביאורים והערות

2. ולכאורה משמע מהשו"ע הרב ומהמ"ב שגם לחשש המוזכר לעיל

חמץ ויתכן שנתערב בהם משהו חמץ, כבר התבטל לפני הפסח ואין לחוש^ה.

אמנם במעשה רב (אות קפד) כתב שאין להדליק בפסח בשמן מזרע קנבוס^ט.

במדריך הכשרות בהוראות לחג הפסח מטעם הרבנים הנאונים הבר"צ שליט"א, נכתב כדלהלן: "אין להקל אפי' בשעת הדחק (כפסק רבינו הגר"א במעשה רב) באיסור וגזירת הקדמונים על כל מיני קטניות ושמני קטניות בפסח".

העולה מהנ"ל: לתרומת הדשן ולמהרי"ל נהגו איסור להדליק בשמני קטניות בפסח, לרמ"א, מג"א, שו"ע הרב, ומ"ב, מותר להדליק בשמני קטניות בפסח. אולם מנהג ישראל בהרבה מקומות הוא שאין מדליקין בשמני קטניות בפסח, וכמו שהביא המהרי"ל בשם מהר"ש וכמו שכתב התרומת הדשן הנ"ל, שהעולם נהגו איסור להדליק בשמנים שנעשו ממיני קטניות בפסח^ז.

ביאורים והערות

בטעמי המנהג שמני חטים מתערבים בקטניות לא חששו כאן, כיון שהוא חשש רחוק ביותר. (וגם הוא לפני פסח)

ח. אכן בשמן זית שכתשוהו במכתשת שכתשו בה חמץ כתב המשנה ברורה (ס"ק יא) להחמיר, כיון שהזית חריף ובולע מהבלוע במכתשת ואין בזית ששים נגד החמץ.

ט. שמן כותנה.

י. מצינו מגדולי הפוסקים במאות השנים האחרונות שהתירו גם באכילה כל מיני שמני קטניות לפסח, וזה היה בלית ברירה ושעת הדחק, כי לא היה להשיג במדינות אירופה בימים ההם שמנים אחרים להשתמש בהם בפסח, שהם לא קטניות, ולכן הרבה מישראל עם קדוש שלא רצו

קטניות שנפלו לתוך התבשיל, האם בטלים ברוב

התרומת הדשן (סי' קיג) כותב, 'אפס נראה, אם נמצא גרגיר של מיני קטנית בקדירה או בתבשיל לא מחמירין כלל לאסור התבשיל אפילו באכילה, דגזירה דאיסור משהו ליתא אלא בתבואה דה' מינים'. הרמ"א (סי' תנג ס"א) פוסק כעין זה, בשינוי נוסח, 'מיהו פשוט דאין אוסרים בדיעבד אם נפלו לתוך התבשיל'. ודייק החק יעקב (סק"ו) משינוי לשונם, שלדעת התרומת הדשן תערובת מיני קטניות אוסרת בששים, שהרי כתב רק שאינה אוסרת במשהו כה' מינים, שחומרא יתירה היא בחמץ, אבל אינה עדיפה על שאר איסורים האוסרים בששים. ואילו הרמ"א שכתב שמיני קטניות אינם אוסרים בדיעבד אם נפלו לתוך התבשיל, סובר שאף כשאינם בטלים בששים אינם אוסרים, שכל מה שנהגו שלא לאוכלם הוא בעין אבל על תערובתם לא גזרו. והכריע החק יעקב כדעת האחרונים להתיר אף כשאין ששים. וכן פסקו הפרי חדש (סק"א) והפרי מגדים (א"א סק"א) והשולחן ערוך הרב (ס"ה) והמשנה ברורה (שם סק"ט). ומכל מקום כתבו שכל זה רק כשיש רוב נגד הקטניות, אבל כשהם רובו של התבשיל אסור, שתבשיל שרובו קטניות אינו בגדר 'תערובת קטניות' אלא בגדר תבשיל מקטניות עצמן. עוד כתבו החיי אדם (כלל קכז ס"א) והמשנה ברורה (סק"ח), שאותן גרגרי קטניות שמוצאם בתבשיל וניכרים צריך לזורקן.

ביאורים והערות

בשום אופן להשתמש בשמנים הללו, השתמשו בשומן (שמאלץ) של עופות או בהמות במקום שמן. אבל בשנים האחרונות שיש ב"ה הרבה שמנים אחרים שאינם קטניות, אין ספק שלא היו מתירים, וכמו שנהוג היום בכל קהילות האשכנזים בכל קצוות תבל, שלא להתיר את הנ"ל, וכפי שנכתב במדריך הכשרות שהבאנו לעיל.

העולה מהנ"ל: להחק יעקב שו"ע הרב ומ"ב ועוד פוסקים, אפילו אין ששים, אם יש עכ"פ רוב מותר לאכול את התבשיל יא. וזה בתנאי שלא עירב בכוונה תחילה יב.

בישול בכלים בני יומם ושאינם בני יומם הבלועים בקטניות
כתב בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סוס"י רמ"א) ונוהגים ליחד כלים מיוחדים שבהם מבשלים את הקטניות לתינוקות ולחולים, אף כי מדינא, אם עבר כ"ד שעות מעת שבישלו בו הקטניות, מותר אף לכתחילה לבשל בהם מאכלי פסח, ואף בתוך המעל"ע, אם בדיעבד בישלו מאכלי פסח לא נאסר התבשיל יג.

וכן כתב בקובץ תשובות (ח"ג סי' פא אות ו) לגבי כלים שנתבשלו בהם מיני קטניות, שאם הם בני יומם אסור לבשל בתוכם, ורק במקרה שכבר בישל בתוכם יש להתיר את המאכל, שלא גרע מתערובת קטניות. והכפ החיים (סי' תנג ס"ק כז) מביא בזה מחלוקת, שלדעת כמה אחרונים יכול המתארח אצל אוכלי קטניות לאכול מאכלים שאין בהם קטניות אף שהתבשלו בכליהם, גם כשידוע שהכלים בני יומם מבישול קטניות. וכתב שהמהרל"ח אוסר לאכול

ביאורים והערות

יא. אולם יש לדון בתבלינים שהם זרעוני גינה (כגון זרעי כוסברה, כמון, אניס, וכדו') אע"פ שבוודאי יש רוב בתבשיל, אולם הם נותנים טעם בתבשיל, (עין חק יעקב ושו"ע הרב סי' תסד לגבי חרדל) גם אם נהגו שלא להשתמש בהם בגלל גזירת קטניות, כדעת הסמ"ק ומהרי"ל, (עין בהקדמה לרשימת המינים), בדיעבד אם השתמשו בהם לכאורה התבשיל מותר, כיון דלרמ"א בסימן תנ"ג סעיף א' והאחרונים, אינם מיני קטניות.

יב. ואם עירב בכוונה כדי לבטל, ע"י להלן ערך קקאו, בהערה שם.

יג. פסקי תשובות, סי' תנ"ג הערה 39. בדברך כלל יש רוב בתבשיל נגד דפנות הכלי.

המאכל שהתבשל בכלי קטניות בן יומו, ורק באינו יודע אם הכלי בן יומו מותר לבשל בו מחמת הספק. וכן הביא בשם חקת הפסח, שבישול מאכל לכתחילה בכלי בן יומו על מנת להאכילו לנוהגים איסור בקטניות דומה לביטול איסור בידים שאסור.

ובכלים שאינם בני יומם הובא בספר אשרי האיש (או"ח ח"ג פרק נט ס"ד) שלכתחילה אין לבשל בהם, אבל כשמתארח אצל אנשים שלא יבינו ועלולים להפגע מכך אפשר להקל לאכול לכתחילה את המבושל באינו בן יומו. והגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה מועדים, פסח פ"ד הג"ה 102) התיר לבשל בכלים שאינם בני יומם מבישול מין שהוא ספק קטניות רק בהפסד גדול.

טלטול קטניות בשבת ויו"ט לנוהגים בהם איסור.

ראה שו"ת מנחת יצחק ח"ז סי' ל"ג, שדן שם באריכות, כשחל שביעי של פסח בערב שבת, אם מותר לבשל אז באר"י קטניות לאכלם ביום השבת, שאז כבר יצא חג הפסח. בלוח ארץ ישראל להגרי"מ טוקוצינסקי כתב, שאלה המקילים לאכול קטניות בשבת שאחר שביעי של פסח, משום שסומכים על הפוסקים דאין איסור מוקצה מחמת יום שעבר, מותרים לבשלם בשביעי של פסח על סמך עירוב תבשילין. וכתב שם בשו"ת מנחת יצחק שאין ברור היתרו, ושיש בזה ג' חששות, מלבד הענין של מוקצה מחמת יום שעבר. ובהליכות אבן ישראל (הלכות חג הפסח, שביעי של פסח אות ה). כתב שמותר לבשל ביו"ט של שביעי של פסח קטניות לצורך שבת. ובהערה שם נכתב שהתיר רק להכניסו לתוך קדירת החמין שלו, ולא יבשלם בפני עצמם.

אכילת קטניות בשעת הדחק

המשנה ברורה (הלכות פסח סי' תנג סק"ז) כותב, ומכל מקום בשעת הדחק שאין לאדם מה לאכול, מותר לבשל כל המינים חוץ מה' מיני דגן וכו'. ומכל מקום גם בכגון זה יקדים קטניות לאורו ודוחן ורעצקע (כוסמת), שהם דומין יותר לה' מינים ושייך בהן מפי למגזר וכו'. אלא דצריך לבדוק ולברור יפה יפה בדקדוק היטב שלא ימצאו בהם גרעינים מה' מיני דגן, וכתב החתם סופר בתשובה (או"ח סי' קכ"ב) דאפילו במקום שיש להתיר מכל מקום יחלטנו לכתחילה ברותחין יד, דכל מה דאפשר לתקן מתקנינו, וכן כתב החיי אדם, עכ"ל המ"ב. והוסיף בשער הציון (אות ו) שכן כתב גם היעב"ץ במור וקציעה (סי' תנג), וכן ידוע שהתירו חכמי הדור כמה פעמים בשני בצורת.

אולם במעשה רב (אות קפב) כתב שאין להתיר מיני קטניות אפילו בשנת בצורת. וכבר הזכרנו לעיל דכן כתב הנשמת אדם (הלכות פסח שאלה כ) שאין להתיר כי אם כשאין להם מה יאכלו והיא שאלה של חיי נפש. והשערי תשובה (סי' תנג אות א) כתב, ואף במקום שיש קצת דוחק אין להתירה במדינות אלו שלא יבואו לפרוץ גדר וכן עמא דבר וכו', ועיין בלקוטי מהרי"ל אחר שהביא המנהג הלז כתב שהאוכלים בפסח עוברים בלאו דלא תסור וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה בידי שמים וכו' ע"ש ובמקום

ביאורים והערות

יד. ראיתי מי שכתב שמה שהביא המ"ב בשם החתם סופר דמ"מ יחלטנו ברותחין קודם, הוא רק לטעם שהביא הטור וכן הג"מ בשם הסמ"ק דחיישינן שמעורב בהם חיטה, אבל לטעם הסמ"ק דאתי למיחלף (ובשו"ע הרב משמע דמ"א נקט לעיקר טעם זה עי' בהקדמה לרשימת המינים) לא מהני מידי מה שחולטן קודם ברותחין, ע"כ. ואולי אפשר לומר דמש"כ החת"ס לחולטן ברותחין היינו משום דלכתחילה יש להחמיר כשני הטעמים.

אחד עמדו קצת מהחכמים שרצו לפרוץ בזה ולא עלתה בידם לפי שחכמי הדור מגדולי אשכנז חרדו לקראתם ועמדו בפרץ וקיימו דברי חכמים והחליטו האיסור במדינות אלו, ועיי' שם עוד בשערי תשובה.

ובמדריך הכשרות בהוראות לחג הפסח מטעם הרבנים הגאונים הבד"צ שליט"א, נכתב כדלהלן: "אין להקל אפי' בשעת הדחק (כפסק רבינו הגר"א במעשה רב) באיסור וגזירת הקדמונים על כל מיני קטניות וכו' בפסח".

אכילת קטניות לחולה שאין בו סכנה, ולצורך רפואה **המשנה ברורה** (סי' תנג סק"ז) כותב, ופשוט שהוא הדין לחולה אף שאין בו סכנה דמותר לבשל לו אם צריך לזה. אלא דצריך לבדוק ולברור יפה יפה בדקדוק היטב שלא ימצאו בהם גרעינים מה' מיני דגן. וכתב החתם סופר בתשובה (או"ח סי' קכ"ב) דאפילו במקום שיש להתיר מכל מקום יחלטנו לכתחילה ברותחין, דכל מה דאפשר לתקן מתקנינו, וכן כתב החיי אדם, עכ"ל המ"ב טו.

וכשמבשל קטניות לצורך חולה או לצורך קטן באופנים המותרים, צריך לייחד כלים מיוחדים לצורך הקטניות (מהר"ם שיק או"ח סי' רמ"א). וכן כתבו פוסקי זמננו הגר"ש ואזנר (מבית לוי מועדים פרק ס"ו סעי' ז') והגר"נ קרליץ (חוט השני פסח פי"ב הערה י"ג). ומכל מקום יכול לבשלם על כירה שמבשל בה גם לפסח, וא"צ כירה מיוחדת לקטניות, ויקפיד לנקותה לאחר השימוש, אבל צריך להזהר

ביאורים והערות

טו. בפסקי תשובות תנ"ג אות ט' שאם אין מזיק להתינוק, עדיף להאכילו קורנפלור מאשר אורז וכוסמת.

שלא ינתז מהתבשיל מקטניות על מאכלים אחרים, ומכל מקום בדיעבד אם ניתז, אם יש רוב, התבשיל מותר (הגר"ש ואזנר שם).

לצורך תרופות בלבד (לא ויטאמינים ותוספי תזונה) לפי הוראות רופא, נהגו כל השנים להשתמש בתרופות המכילות קטניות (הרב הגאון ר' חיים יהודה כהן שליט"א).

קטניות לתינוקות וקטנים

כתב החיי אדם (כלל קכ"ז ס"ו) דכשם שהתירו קטניות לחולה שאין בו סכנה (עיי' לעיל בסמוך) ה"ה דמותרים לתינוקות הצריכים לכך^{טז}, דהא מבואר ברמ"א (סי שכ"ח ס"ז) דקטן דינו כחולה שאין בו סכנה. וכן נקטו בפשטות פוסקי זמננו (מבית לוי מועדי השנה פס"ו אות ו, הליכות אבן ישראל מועדים - מאכלים בפסח אות טז).

ולגבי קטניות לקטן, מותר לתת לצורך קטנים שיש להם מיחושים (אפילו אינם חולים) ואין צריכים חליטה ברותחין (אשרי האיש

ביאורים והערות

טז. ועד איזה גיל חשיב קטן כחולה שאין בו סכנה, לעניין בישול ע"י גוי בשבת כשאין לקטן מה לאכול, כתבו הערוה"ש (סי שכ"ח ס"ב) והקצות השולחן (סי קל"ד סק"ח) דכל זמן שצריך לאוכל מיוחד חשיב כקטן לעניין זה, ובחזו"א (או"ח סי' נ"ט סק"ג) כתב דהוא עד גיל ב' או ג' שנים, והמנחת יצחק (ח"א סי' ע"ח) כתב שהוא עד בן תשע שנים, וע"ש בחזו"א (סק"ד) דמ"מ בחשש כל שהוא ששינוי מאכל התינוק יגרום לקלקול קיבה או חום כל שהוא ה"ז בכלל ספק סכנה, שכל קלקול אפשר שיגרום חולי, וכל חולי הוא ספק סכנה ומחללין שבת למנוע זאת. וכ"כ בשולחן שלמה (סי שכ"ח סקל"ב). ולכאורה הכל לפי הענין וראות עיני המורה.

בספר "מבית לוי" מבעל "שבט הלוי" חלק מועדים (פרק ס"ו סעי' ו) כתב "ולקטנים שאין להם צורך כלל דוקא בקטניות, אין לתת להם, אלא עד גיל שנתיים ולא יותר"

פרק נ"ט אות ח-ט). ומותר לתת לו אף תוך פיו ואין בזה משום איסור ספיה לקטן (שדי חמד אסיפת דינים אות ח מערכת חמץ ומצה סי' ו אות ו ד"ה ועתה).

וע"ש במהר"ם שיק דמייחדים כלים מיוחדים לקטניות. וכ"כ בהליכות שלמה (מועדים, פסח פ"ד הערה 102) וקובץ תשובות (ח"ג סי' פ"א אות ו) וכן מודגש כמה פעמים במדריך הכשרות. ובהליכות אבן ישראל (שם אות טז) הוסיף שצריכים גם ליחד מקום מיוחד לקטניות עצמן, שלא יתערבו במאכלי הפסח.

והנה במ"ב (סי' תנ"ג סק"ז) כתב 'ומ"מ בשעת הדחק שאין לאדם מה לאכול מותר לבשל כל המינים חוץ מה' מיני דגן ומ"מ גם בכגון זה יקדים קטניות לאורז ודוחן ורעצקע (כוסמת) שהם דומין יותר לה' מינים ושייך בהו מפי למיגור' ע"כ. ולכאורה אפשר לומר דמה שכתב המ"ב להקדים שאר קטניות לאורז כיון שאורז דמי מפי לדגן ויש לגזור ביה מפי, היינו רק למעם דאתי לאיחלופי בין מעשה קדירה של קטניות לדגן, (ובשו"ע הרב משמע דרמ"א נקט לעיקר טעם זה, ע"י לקמן בהקדמה לרשימת המינים), אבל למעם דשמא מעורב בקטניות גרעיני תבואה לכאורה אין חילוק בין אורז לשאר קטניות.

ולכאורה לפ"ז כשנותן קטניות לתינוקות, אולי יש להקדים דייסת קורנפלור (עמילן תירס) לדייסת אורז וכוסמת. זולת אם יש שינוי ממאכלו דיש לזהר מאוד בזה וכנ"ל בשם החזו"א.

בשאלה מה להעדיף לקטן או חולה, כמובן במקום שאפשר, מצה שרויה או קטניות, כתב בספר "מבית לוי" מבעל "שבט הלוי" מועדים (פרק ס"ה סעיף ח' וכן שם בפרק ס"ו סעי' ו') "עדיף שיאכל שרויה שהוא חומרא ולא יאכל קטניות שאיסורו חמור אצל בני

אשכנזי, ופשוט הדבר שצריך להעדיף מצה שרויה על פני קטניות, שכן קטניות הוזכר בדברי הגאונים, והחזיקו בכך הראשונים, ולבני אשכנז קטניות בפסח, נחשב איסור גמור, משא"כ שרויה שלא הוזכרו בספרי הפוסקים כהלכה, אלא בשו"ע הרב (חלק חו"מ בסופו שו"ת סי' ו'). ועיי' בשערי תשובה (סי' ת"ס על בה"ט סק"י) ומשנה ברורה (סי' תנח סק"ד) שכתבו שאף שיש שאינם אוכלים שרויה בפסח אין זה מן הדין אלא רק חומרא. ועיי' בספר חג המצות להרה"ג רי"מ ליברמן (פכ"ה סט"ז) בשם שו"ת קניין תורה (ח"ב סי' פ"ז) שהמנהג בפולין שלא החמירו בזה בנשים וילדים. ובשם ילקוט אוהב ישראל שכתב שלא הקפידו על קטנים ואורחים שאכלו שרויה על אותו שולחן בכלים מיוחדים, ועיי' עוד שם במנהגי כמה קהילות בעניין הנ"ל.

קטניות שנפסלו מאכילת כלב

אם הקטניות נפסלו מאכילת כלב ליכא איסור כלל, ואע"ג שחמץ שנפסל מאכילת כלב אסור לאכלו כמבואר בשו"ע (סי' תמ"ב סעיפים ד, ט, עיי"ש במ"ב ס"ק מ"ג שאיסורו מדרבנן משום אחשביה), כתב בשבות יעקב (ח"ב סי' ה) שלענין קטניות לא החמירו.

וא"כ לכאורה אולי אפשר לומר דכל מיני חומרי גלם שמפיקים מקטניות, שאינם ראויים עכשיו לאכילת כלב, אפשר דמותרים בפסח. (ויש גם סוגי קטניות שגדלים בשרביטים, שלא עומדים לאכילת אדם, וא"כ יש לדון האם גם עליהם גזרו גזירת קטניות (") [לגבי תרופות מקטניות, כבר כתבנו לעיל שנהגו להשתמש בהם]. עיי' מנחת יצחק ח"ז סי' כ"ז לגבי מלח לימון מחמץ דאסר בהדיא.

ביאורים והערות

יז. עיי' להלן בערך שמן כותנה ובהערה שם.

קטניות ביו"ט אחרון

כתב בשו"ע הרב בהלכות פסח סימן תנ"ג סעיף ג' דמנהג קטניות הוא 'אפילו ביו"ט האחרון', וכן העתיקו משמו במ"ב תנ"ג ס"ק ז' 'ואפילו באחרון של פסח ג"כ אין להקל בזה'.

ו

רשימת המינים האסורים משום קטניות

הקדמה לרשימת המינים

דבינו פרץ בהגהות הסמ"ק, שהוא המקור הראשון לגזירת הקטניות, כתב בה שלשה טעמים. א. דכיון דקטניות מעשה קדרה היא ודגן נמי מעשה קדרה כדייסא אי הוה שרינן קטניות דילמא אתי לאיחלופי להתיר דייסא, דאידי ואידי מעשה קדרה. ב. וגם מידי דמידגן הוא כגון חמשת המינין. ג. וגם יש מקומות שרגילין לעשות מהן פת כמו מחמשת המינין ולכך אתי לאיחלופי לאותם שאינם בני תורה. וכתב שגם חרדל נכון לאסור משום דהוי מידי דמידגן.

ולמדנו מדבריו שחרדל אינו מין קטניות ממש לאוסרו מחמת הטעם הראשון והשלישי, אלא שכיון שדומה להן בענין מידגן אסרוהו כקטניות.

וכן נראה במהרי"ל (שו"ת מהרי"ל סי' כה) שכתב לגבי זרע קנבו"ם שהר"מ מערזבורק התיר כמון, אמנם לפי הסמ"ק נראה לאסור כל דמידגן. הרי שמהטעם הזה בלבד אסרוהו. ועוד כתב (ספר מהרי"ל, הלכות מאכלות אסורות בפסח סי' יז) שחסידים הראשונים לא היו מדליקין בפסח אותו שמן שקורין לינא אי"ל, דאינהו סברי כסמ"ק דקטניות וכל מיני קטנית אסור בפסח, ובשינויי נוסחאות מתוך כתבי ידות שונים של הספר מהרי"ל מוזכר שלינא אי"ל הוא זרע פשתן, וכתב בשו"ת בית שלמה (יו"ד סי' קעז) שאף שזרע

פשתן אינו קטניות ממש כמפורש ברמב"ם (כלאים פ"א ה"ח)^א, דומה הוא להן בענין מידגן.

מאיידך, הרמ"א (סי' תנג ס"א, ודרכי משה סק"ב) כתב שאני"ם ואליינד"ר אינן מין קטניות ומותר לאכלם בפסח, וכן פסקו האחרונים (ט"ז סק"א, מ"א סק"ג^ב, שו"ע הרב ס"ד), ומבואר בטור (סי' רד) וכן ביאר כאן בשולחן ערוך הרב שאני"ם הוא שבת, ואליינד"ר כסבר.

והקשה הט"ז (שם) מדוע אסר הרמ"א (סי' תסד) לאכול חרדל בפסח כקטניות, ואילו באני"ם התיר, והלא הגדרתם שוה. וכוונת קושייתו, שהבין בדעת הרמ"א כפי שביארו בשולחן ערוך הרב, 'ולא נהגו איסור אלא במיני קטניות שהתבשיל הנעשה מהם מתחלף בתבשיל הנעשה ממיני דגן שהם דומים זה לזה ששניהם נקראים מעשה קדירה ולכך אסרו זה בשביל זה, אבל מיני זרעים כגון השבת (שקורין עני"ש) וכסבר (שקורין אליינד"ר) זרע אקלז"א וכיוצא בהם משאר מיני זרעוני גינה אין נוהגין בהם איסור'. הרי שהבין שהרמ"א נקט לעיקר רק את הטעם הראשון המובא בסמ"ק שחששו פן יבואו להחליף בין תבשיל של מיני קטניות לתבשיל של מיני דגן שדומים זה לזה בכך ששניהם נקראים מעשה קדירה, ולכן אסרו קטניות, אבל את הטעם של 'מידי דמידגן' לא נקט הרמ"א, ולכן לא אסר בזרעוני גינה, והחרדל והאני"ם והאליינד"ר כולם

ביאורים והערות

א. הרמב"ם כותב שזרע פשתן הוא בכלל זרעוני גינה, ומבאר שהמינים שאין זרען נאכל נקראים זרעוני גינה.

ב. אלא שהגבילו הט"ז והמ"א שאין להתירם לגמרי מפני שקשה לבררם מגרעיני דגן, אבל קטניות נקטו שוודאי אינם.

זרעוני גינה הם, כמבואר ברמב"ם (כלאים פ"א ה"ט) שהחרדל והכסבר [הוא האליינד"ר] זרעוני גינה.

ותיריץ הט"ז, 'ונראה הטעם לפי שגידול החרדל הוא בשרביטים דומה לגידול קטניות על כן הוי בכלל איסור קטניות'. והוא טעם חדש שלא נזכר בראשונים, ושייך רק בחרדל ולא בשאר זרעוני גינה, ולכן התיר הרמ"א באני"ס ואליינד"ר. והעלה הט"ז מטעם זה שגם כמון מותר בפסח ואין בו חשש קטניות [מלבד סוג כמון הדומה בצורתו לדגן, שאסור משום שעלולים להחליף]. וכן הסיק בשו"ע הרב שם.

וכן עולה ממה שהקשה הגר"מ אריק בספרו מנחת פתים על הבית שלמה. בשו"ת בית שלמה (יו"ד סי' קעז) כתב שזרע פשתן אסור משום קטניות, ואף שאינו קטניות ממש כמבואר ברמב"ם הנ"ל [וכן הוא בשו"ע (יו"ד סי' רצז ס"ג)], כיון דמידגן אסור, וכמבואר בהגהות הסמ"ק ובמהרי"ל שאף טעם זה לבדו דיו לאסור. ותמה עליו המנחת פתים (הגהות לשו"ע או"ח סי' תנג ס"א), שהרמ"א הרי חולק על הטעם של מידגן ולכן מתיר בזרעוני גינה, ובחרדל שהסכים לאסור הוא רק משום שגדל בשרביטין כדברי הט"ז והשו"ע הרב, ולכן כתב שאין לאסור זרע פשתן, וככמון שהתיר הט"ז אף שמשמע במהרי"ל (שו"ת סי' כה) שהכמון מידגן. וסיים 'ותמהני שלא הרגיש בדברי ט"ז והרב'.

והמנחת יצחק פסק (ח"ג סי' קלח אות ב') בענין שמן צמר גפן (ושמן פשתן/כותנה בכלל) שהוא בכלל איסור הקטניות, ולאחר מכן הביא (ח"ד סי' קי"ד אות ג') את דברי המנחת פתים הנ"ל

שהכריע להלכה כדברי הט"ז שזרע פשתן אינו בכלל קטניות והוא הדין בזרע צמר גפן, וסיים שם המנחת יצחק, 'וצ"ע להלכה'.

העולה מהנ"ל, דהסמ"ק ומהרי"ל ותרומת הדשן והמרדכי ועוד פוסקים, סוברים דזרעוני גינה בכלל איסור קטניות. ולהרמ"א, מג"א, ט"ז, שו"ע הרב, והמ"ב, דזרעוני גינה אינם נכללים בכלל איסור קטניות.

במדריך הכשרות של הבר"צ במדור "ימי הפסח" כתוב "אין הכשר מהבר"צ לפסח, על שמן כותנה".

מיני קטניות שהביאו הפוסקים שאחרי השו"ע, ונוהגים גם בהם איסור קטניות.

טרם אכלה את ההקדמה רציתי להעיר עוד נקודה אחת. הנה המג"א בסימן תנ"ג ס"ק א' כתב "טטרק"י אינו מחמיץ (מור"ם לובלין)". ובשו"ע הרב שם סעיף ג', כתב "טטרק"י (או היידן או גריקע) הוא ממיני קטניות וכו' וכן במ"ב שם סק"ד "וטטרקי שקורין אצלנו (גריקע) וכו' ג"כ מיני קטניות הן". וכן בחיי אדם (כלל קכ"ז ס"א). משמע מהם שלמדו בכוונת המג"א שטטרק"י אינו מחמיץ, דהוא לא מין דגן, אולם הוא נחשב כמיני קטניות.

כולם מתרגמים ש – "טטרקי" זה מה שאנו קורין "כוסמת", (אין זה כוסמין שהיא מחמשת מיני דגן) וכן שאלתי אנשים שהגיעו מרוסיה ואמרו שקורין לזה ברוסיה "גריקע", וכן כתבו בתרגומים.

ולפ"ז אנו רואין דיש ג"כ מיני קטניות שהם לא גדלים בשרביטים והם נחשבים כמיני קטניות, והם גם לא נחשבים כזרעוני גינה, דרמ"א הנ"ל והאחרונים כתבו דאין נוהגין בהם איסור קטניות.

דהרי האחרונים הנ"ל דסוברים כהרמ"א לגבי זרעוני גינה, וכתבו על "ממרקי" שזה נחשב כמיני קטניות.

ולפ"ז מדויק מה שכתב בשו"ע הרב שם בס' תנ"ג ס"ד כתב וז"ל: "ולא נהגו איסור אלא במיני קטניות שהתבשיל הנעשה מהם מתחלף בתבשיל הנעשה ממיני דגן שהם דומים זה לזה ששניהם נקראים מעשה קדירה ולכך אסרו זה בשביל זה".

ולפ"ז נראה שגם "קינואה" "צ'יה" "דור"א (מה שנקרא סורגוס)¹ וכדו', כל הסוגים האלו נחשבים כמיני קטניות.

ביאורים והערות

ג. עי' כף החיים סי' תנ"ג ס"ק ל"ד. דציין לשו"ת חיים שאל של הרב חיד"א זצ"ל ח"ב סי' מ"ז דכתב שם בפירוש דדורא הוי מיני קטניות. ולא דגן.

רשימת המוצרים:

אבטיח - Watermelon אינו מין קטניות^ד

אגוז ברזיל - Brazil Nuts אינו מין קטניות.

אגוז לוז (אילסר) (בונדק) - Hazelnut אינו מין קטניות.

אגוז מוסקט - Nutmeg אינו מין קטניות^ה.

ביאורים והערות

ד. בהליכות שלמה להגרש"ז אויערבאך זצ"ל (מועדים, פסח פ"ד סעי' ט"ז) כתב, אוכל אדם בפסח אבטיח עם גרעיניו כדרך שאוכלו כל ימות השנה, הואיל ועיקר האכילה הוא האבטיח (ושם בס"ק כ"ז הוסיף) דמסתבר שכל שאין אכילתו נחשבת בפני עצמה, אלא כך דרך אכילת הפרי שאוכל עמו גם הגרעינים, אין זה חשיב אכילת קטניות. (ולכאורה ה"ה בדלעת ובמילון). ועולה מדבריו שאכילת גרעיני אבטיח בפ"ע אין להתיר. (ועי' שם שהסתפק אם אפשר להפריש תרומ"מ מהגרעינים על האבטיח כי הגרעינים נחשבים כקטניות). וכן כתב בספר "אשרי האיש" (מועדים פרק נ"ט סעי' ג') לגבי גרעיני דלעת, שנחשבים כקטניות ואסורים בפסח, מפני שהחמירו בכל הגרעינים הדומים לקטניות. וכן בחוט השני להגרנ"ק (חלק פסח פרק י"ב סעי' י"א ס"ק י"ג) כתב, גרעינים לבנים הגדלים בתוך הדלעת נראה שאם משתמש בהם עם פרי הדלעת וכו' אין הם נחשבים אלא כפרי הדלעת, ואם מתעסק בגרעינים עצמם להכיןם לאכילה הרי הם נחשבים בפנ"ע ולא כהפרי, ודינם כקטניות שהמנהג לא לאוכלם בפסח. וכן הדין בגרעיני אבטיח. ופעם אמרתי להגר"ר יעקב בלוי זצ"ל ששמעתי שהרב וואזנר זצ"ל פסק שלא לאכול גרעיני אבטיח בפסח מפני חשש גזירת קטניות, אמר לי מסתבר שכך צריך לפסוק. אמר לי הגאון הרב ר' חיים יהודה כהן שליט"א, שראוי לנהוג לאכול את האבטיח בלי הגרעינים, (דהיינו שמוציאים את הגרעינים מהאבטיח) משום חשש קטניות.

ה. גדל על עץ. בספר מנהג ישראל תורה הביא דיש שחששו שממלאים בחורים של האגוז מוסקט בצק, ולכן יש אוסרים אגוזי מוסקט בפסח, ועי' בתשובה מאהבה (סי קכ"ט). אולם בררתי בכמה מפעלים בהודו וכן אצל יבואנים של אגוזי מוסקט ולא שמעו מעולם על זה. וכן לא מצאתי אף פעם את החשש הנ"ל.

אגוז מלך - Walnut אינו מין קטניות.

אגוז מקדמיה - Macadamia Nut אינו מין קטניות.

אגוז פקאן - Pecan Nut אינו מין קטניות.

אגוז קוקוס - Coconut אינו מין קטניות.

אגוז קשיו - Cashew אינו מין קטניות.

אֶדָמָמָה - Edamame Beans מין קטניות, וראה ערך אפונה ירוקה¹.

אורגנו - Oregano אינו מין קטניות (ירק עלים).

אורז - Rice מין קטניות². (כולל כל סוגי האורז: מלא, בסמטי, יסמין, פרסי, ריזוטו).

אזוקי (שעועית קטנה אדומה) - Adzuki Bean, Azuki Bean, Aduki Bean, Red Bean, Or Red Mung Bean, מין קטניות.

אמרנט - ירבוז - Amaranth Grain מין קטניות³.

ביאורים והערות

1. אֶדָמָמָה הוא מאכל שמורכב מפולי סויה בתוך התרמיל כשהם מבושלים בשיטת בישול ירוק - מבושלים קלות. המאכל נפוץ כחטיף. וראה ערך אפונה ירוקה בתרמילים.

2. רמב"ם (הלכות כלאים פ"א ה"ח), שו"ע יו"ד (סי' רצ"ז ס"ג).

3. הצמח עם הזרעונים דומה לצמח קינואה, ויש אומרים שהוא סוג של קינואה.

במסכת שביעית פרק ט' משנה א' הפיגם והירבוזין השוטים וכו', בספר קב ונקי על הירושלמי, (וכן מצאתי בעוד ספרי מחקר על צמחים שנזכרו בחז"ל) פירשו "הירבוזין השוטים, מין ירבוז (כך שמו גם בערבית) הגדל בר, ועליו נאכלים, באנגלית "אמרנט".

ברמב"ם על המשניות וכן ברע"ב, וברש"י בסוכה ל"ט ע"ב תרגמו את שמותיהם של הצמחים הנ"ל, אולם אין אנו יודעים מה הם.

גם כהיום ה"ירבוז" גדל בר בהרבה מקומות בארץ.

אניס - שבת (ינסון) - Anise (Jansson) נהגו להחשיבו כקטניות ט'.

אפונה טרייה - Peas Fresh נהגו להחשיבו כקטניות, וראה ערך אפונה ירוקה בתרמילים.

אפונה יבשה - Peas Dried מין קטניות י'.

אפונה ירוקה בתרמילים - Peas Green In Pods נהגו להחשיבו כקטניות י'.

ביאורים והערות

ט. ברמ"א (סי' תנ"ג ס"א) כתב דזרעוני גינה לא הוי מין קטניות, אולם במהרי"ל ובהגהות סמ"ק משמע דגזרו גם על מיני זרעים. וכן נהגו העולם להחשיבם בגזירת קטניות. ועי' באריכות בהקדמה לרשימת המוצרים.

י. רמב"ם (הלכות כלאים פ"א ה"ח). שו"ע (י"ד סי' רצ"ז ס"ג).

יא. החיד"א בברכי יוסף (סי' תנ"ג אות ב') הביא בשם הבית דוד (להרי"ד משאלוניקי, או"ח סי' רי"ז), פולין לחים נראה שהם מותרים. אולם החיד"א כתב, ולי נראה דיש לפקפק לבני אשכנז שנהגו להחמיר אפילו בחרדל שדומה לקטניות, וראיית הרב בית דוד יש לדחות, עכ"ל. והמעין בספר בית דוד יראה דמשמע דלא התיר בשופי, רק לצורך גדול ובתנאי שיתנם במים רותחים מיד כשיתנם בקדירה, לצורך חליטה. אמנם באשל אברהם שסביב השו"ע להגאון ר' אברהם אופנהיים (סי' תנ"ג ס"ב) כתב להתיר פולין חדשות, וז"ל פולין חדשות אפשר דמותרים בפסח מהא דקיי"ל הנודר בירק אסור בפולין לחין, וא"כ דוקא הישנות דהוי מידי דמידגן (אסורים). ע"כ. אולם בספר מנחת פיתים (להג"ר מאיר אריק זצ"ל) או"ח תנ"ג כתב דלדידן, דהיינו לרמ"א ט"ז ושו"ע הרב דעיקר תלוי במה שעושים ממנו מעשה קדירה ולא משום כל מיני דמידגן, גם פולין לחים בכלל איסור מנהג קטניות, ודלא כהאשל אברהם הנ"ל, עכ"ל. ועי' גם בשו"ת מהר"ש ענגיל מרדומישלא (ח"ד סי' כ"ו) שהעלה דפול הלח דינו כקטניות לגבי פסח.

בהליכות שלמה להגרש"ז אויערבך זצ"ל (מועדים, פסח פ"ד ס"ק כ"ו) כתב שהשעועית הירוקה שנאכלים השרביטין עם הגרעינים הרכים בפנים, הו"ל ספק קטניות, ולכן היקל להשתמש בכלים שבישלו בהם במקום הפסד מרובה ובדיעבד לאחר מעל"ע. אולם יש לדון אם גם הפוסקים דלעיל עסקו באופן שאוכל את הקטניות לחים כשהם בתוך השרביטים, דאפשר

בהרט - Baharat - Spice Mix תערובת של תבלינים, יתכן שמעורב שם קטניות.

בוטנים (אגוזי אדמה) - Peanut (Groundnut) מין קטניות יב

ביאורים והערות

דכיון דעיקר המאכל הוא השרביט ולא הקטניות בתוך השרביט. ואין על הנ"ל גזירת קטניות, ובפרט בסוגים כאלו שעיקר הגידול הוא לאכול רק את השרביטים ולא הקטניות שנמצאים בפנים כגון במיה. (בהליכות שלמה כתוב מפורש שמדבר על השרביט עם הקטניות, כי זה מה שנקרא כהיום שעועית ירוקה), וכן יש לדון אם הוציא את הקטניות מהשרביטים, ואוכל את השרביטין בלי הקטניות, עיין בחלקת יעקב סימן ע"ב אות ב דכתב "ולפע"ד אין להתיר, כי בעזהש"י אין הדחק כ"כ כ"כ להתיר וכו' והביא ראיה מהברכי יוסף" הנ"ל.

יב. בספר מקראי קודש להגרצ"פ פראנק (פסח ח"ב סי' ס' אות ב') מסתפק לעניין בוטנים בפסח, שהם נאכלים חיים, ואין דרך לעשות מהם דגן, ואין בהם תערובת של חמשת המינים, לפי טעמי האיסור, הרי שיש מקום להתיר את הבוטנים באכילה בפסח. אולם במסקנת הדיון הוא כותב, 'עם כל זה אין אנו נוהגים לאכלו'. ובשו"ת אגרות משה (או"ח חלק ג' סי' ס"ג) התיר בוטנים, ומטעם אחר, הואיל ובזמן החכמים שאסרו קטניות בפסח לא מצאו עדיין את הבוטנים ולא גזרו במפורש עליהם, לפיכך אין חל עליהם איסור קטניות דדי לנו במה שאסרו חכמים במפורש, אולם מסיים 'כי במקום שכבר קיים מנהג לאסור בוטנים אין להתיר, אך במקום שאין מנהג כזה, הבוטנים מותרים, כי בדברים כאלו אין להחמיר, עיי' שם.

אולם לפי המנהג בירושלים אין אנו אוכלים בוטנים בפסח, וכמובא במדריך הכשרות מכתב מהבד"צ בסעיף א' וגם בוטנים הם בכלל קטניות כפסק רבני ירושלים. וכן כתב בשו"ת מלמד להועיל (או"ח סי' פ"ח) 'והנה הוגד לי שגם הפרי שקורין 'ערדנוס' (אגוז אדמה) אין אוכלים בירושלים בפסח מפני גזירת קטניות, ובאמת פירא זה הוא מין קטניות שכן גדל בשרביט תחת הקרקע, ונקרא ג"כ בחכמת הבאטניק 'הילצענפרוכט', ע"כ. וכן בחלקת יעקב (או"ח סי' ר"ז אות ב'). וכן בספר ליקוטי מהר"ח (ח"ג דף כ"א ד"ה ועיין) כתב, 'ואגב אעורר אודות הפרי שקורין 'אמעריקאנישי ניסלעך' הנה לא אזלינן ביה בתר שמא, והוא מין קטניות גמור וברכתו בפה"א, ואסורין לאכלן בפסח משום גזירת קטניות'. ע"כ. ובפרט לפי הגדרת הרמב"ם (הלכות כלאים פ"א ה"ח) שכל צמח שהחלק הנאכל בו הוא הזרע מוגדר כקטניות. וזו המציאות גם לגבי בוטנים.

בונדק - Hazelnut ראה אגוז לוז.

בזיליקום - Basil אינו מין קטניות (ירק עלים).

במיה - Okra נהגו להחשיבו כקטניות, וראה ערך אפונה ירוקה בתרמילים.

בצל יבש - Onion Dried אינו מין קטניות.

ג'וגי ברי - Goji Berry אינו מין קטניות.

גואר גאם - Guar Gum מין קטניות^א.

גולדן ברי - Golden Berry אינו מין קטניות.

גישר - Cascara, Which Means "Husk," "Peel" Of Coffee Cherries קליפות פולי קפה, אינו מין קטניות. ראה ערך קפה.

גרגיר (הנחלים) - Watercress Or Yellowcress אינו מין קטניות (עלים)^א.

גריסים - Barley Groats מין שעורה והוא מחמשת מיני דגן.

גריסי פנינה - Pearl Barley מין שעורה והוא מחמשת מיני דגן.

גרעיני אבטיח - Watermelon Seeds נהגו להחשיבו כמין קטניות וראה ערך אבטיח, ושם בהערה.

גרעיני דלעת - Pumpkin Seeds נהגו להחשיבו כמין קטניות וראה ערך אבטיח, ושם בהערה.

גרעיני מילון - Melon Seeds נהגו להחשיבו כמין קטניות וראה ערך אבטיח, ושם בהערה.

ביאורים והערות

יג. גדל בשרביטין כמו שעועית. נקרא גם שעועית הגואר.

יד. השחלים והגרגר שזרען לזרע. (תוספתא, שביעית ב', ט'). עיקר השימוש בו הוא ב-עלים בלבד.

דוחן - Millet מין קטניות ט'.¹

דורה (סורגום) - Sorghum מין קטניות ט'.²

דלעת - Pumpkin אינו מין קטניות וראה ערך אבטיח.

הל - Cardamom נהגו להחשיבו מין קטניות י'.³

וניל - Vanilla אינו מין קטניות, גדל על עץ י'.⁴

זנגביל (ג'ינג'ר) (אינגבר) - Ginger שורש, אינו מין קטניות ט'.⁵

ביאורים והערות

טו. רמב"ם (הלכות כלאים פ"א ה"ח). שו"ע (יו"ד סי' רצ"ז ס"ג).

טז. שו"ת חיים שאל לחיד"א (ח"ב סי' מ"ז).

יז. כך נהגו, הואיל וגדל על צמח ירוק, ויש ספק אם הוא עץ, והיות שהגרעינים הם בתרמיל (הלקט) לכן החמירו, ויש מערערים שהצמח הנ"ל הוא בהגדרת עץ, היות והוא רב שנת, ומתחיל לתת פירות רק אחרי כמה שנים, אולם זה לא ברור כ"כ שהוא בגדר עץ.

יח. צמח הוניל הוא צמח מטפס על עצים או עמודים כדוגמת עצי גפן ועצי פלפל שחור, ומגיע לגובה של כמה מטרים. הפרי הוא הלקט עם פירות מוארך ודק. דומה לתרמיל וצבעו על העץ הוא צהוב. צורת הפירות בתוך התרמיל דומה לשעועית. מייבשים את התרמילים במשך 10-12 יום בשמש, וצבע התרמילים של הוניל הופך לחום. מתחיל להניב פירות רק כעבור כ- 20 שנים של הנטיעה, ממשיך להניב במשך עשרות שנים, עד כ- 50 שנים. לכאורה דינו כעץ. וכן נהגו בועד הכשרות כל השנים שוניל נחשב עץ. וכך נהגו כל הקהילות האשכנזיות בעולם כל השנים להחשיבו עץ, (ובעץ לא נהגו איסור קטניות, עי' ערך קפה) ולאשר שמושו בפסח.

יט. זנגביל הוא שורש, לא קטניות. ונהגו להשתמש בו בפסח כתבלין בחרוסת (הלכות פסח סי' תע"ג סעי' ה' ברמ"א, ובשו"ע הרב שם סעי' ל"ג).

ראוי וכדאי להשתמש לפסח בזנגביל יבש, ולא בזנגביל טרי, כי לפי הוראות משרד הבריאות הזנגביל הטרי חייב לעבור טיפול בקיטור (לכל ימות השנה אין בזה חשש).

זעפרן - Saffron אינו מין קטניות (ירק עלים). אולם אין משתמשין בו בפסח כמבואר ברמ"א הלכות פסח³.

זעתר (אזוב) - Zaatar אינו מין קטניות (עלים)^{כא}.

חווואג' כל הסוגים לקפה, למרק, לבשר, ולדגים, - Hawaij / Hawajej Or
Hawayij (Spice Mix) הוא תערובת תבלינים ויש בהם קטניות.

חוחובה - Jojoba אינו מין קטניות, גדל על עץ.

חולינג'אן - Galangal / Hulinjan Root שורש, אינו מין קטניות.

חומס - Chickpeas מין קטניות^{כב}.

חילבה (תלתן) - Fenugreek (Clover) מין קטניות^{כג}.

חמניות [גרעינים שחורים] - Sunflower Seeds מין קטניות^{כד}

ביאורים והערות

כ. רמ"א הלכות פסח (סי' תס"ז ס"ח) וז"ל, והמנהג במדינות אלו שלא לאכול כרכום שקורין זפרי"ן וכו'. והם עלי צמח מסוים. ואינו דומה בכלל למה שקורין היום כורכום (באנגלית טורמריק), שהוא שורש (ולא עלים) של צמח אחר, כמו זנגביל, וגם גדל במקומות אחרים בעולם ולא נאסר מעולם.

כא. אולם בתבלין זעתר (תערובת תבלינים שמוסיפים לזעתר), יש כאלו שמוסיפים לתערובת, חמץ כמו פירורי לחם או קמח או שומשום מטוגן בחמץ, ולכן אין להשתמש בו בפסח.

כב. הוא הנקרא "חימצין" (חולין נב.). בשו"ת רב פעלים (ח"ג סי' ל' בד"ה ודע) כתב לאסור לאשכנזים ולהתיר לספרדים.

כג. רמב"ם בפירוש המשניות, כלאים (פ"ב מ"ה), תלתן, הוא הנקרא בערבי "חילב"א, וכן הוא בספר הערוך (ערך תלתן). וברש"י (ביצה ג: ד"ה תלתן, ב"ק פא. ד"ה חוץ משדה) פירש דתלתן הוא מין קטניות.

כד. כן כתב בשו"ת בית שלמה (יור"ד סי' קע"ז) ובאבני נזר (סי' שע"ג) ובשו"ת מרחשת (סי' ג') ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סי' ל'). ואע"פ שאין עושים

חרדל לבן ושחור - Mustard Seeds Black And White מין קטניות כה.

חרובים - Carobs פרי עץ ואינו קטניות. ראה ערך קפה.

חריע - Safflower מין קטניות כז.

טחינה - Tehina מין קטניות, מיוצרת משומשום.

טימין - Thyme אינו מין קטניות, (ירק עלים).

כוכבי אניס - Star Anise פרי עץ ואינו קטניות כז.

כוסברה זרעים - Coriander Seeds נהגו להחשיבו מין קטניות. ראה הקדמה לרשימת המינים.

כוסברה עלים - Coriander Leaves אינו מין קטניות, (ירק עלים).

כוסמת ירוקה, וחומה (קלויה) - Buckwheat Green And Brown (Toasted) מין קטניות כה.

ביאורים והערות

מהם מעשה קדירה, ואינם גדלים בשרביטין, ולכן בשעת הדחק יש שהתירו שמן חמניות לפסח, מ"מ מנהג העולם להחשיבם כקטניות. ועי' בערך שמן חמניות.

כה. הרמ"א (הלכות פסח סי' תס"ד ס"א) כתב, 'והמנהג שלא לאכול חרדל כלל בפסח אפילו נתערב קודם פסח, דהוי מין קטניות, שנוהגין בו איסור'. והט"ז (סי' תנ"ג סק"א) ביאר, דאף שאינו מין קטניות (לפי דעת הרמ"א דזרעוני גינה אינם מין קטניות), מ"מ הואיל והוא גדל בשרביטין כעין קטניות אסרוהו. וכן הוא בשו"ע הרב (סי' תסד ס"ב, סי' תנ"ג ס"ד). וכן הוא בלבוש וכ"כ הברכי יוסף (סי' תנ"ג אות ב') והחיי אדם (כלל קצו ס"א). ועיי' באריכות בהקדמה לרשימת המינים.

כו. זרעי חריע גידולו דומה מאוד לגרעיני חמניות.

כז. עיין ערך קפה.

כח. כוסמת היא מין קטניות, ואינה מחמשת מיני דגן, להבדיל מכוסמין, שהוא מחמשת מיני דגן. במג"א (סי' תנג סק"א) כתב בשם המהר"ם (שו"ת

כורכום - Turmeric אינו מין קטניות. (שורש) כט.

כמון - Cumin נהגו להחשיבו מין קטניות^ל.

לואיזה - Lemon verbena אינו מין קטניות (עלים גדלים על עץ).

לוביה - Black Eye Bean מין קטניות.

לימונית ריחנית - עשב לימון - Lemongrass אינו מין קטניות (ירק עלים).

ליפתית (קנולה) - Rapeseed (Canola) נהגו להחשיבו מין קטניות^{לא}.

ביאורים והערות

מהר"ם לובלין סי' עח), טטרכ"י אינו מחמיץ. וכן כתב שם שו"ע הרב (ס"ג). והמ"ב (סק"ד) כתב, וטטרכי שקורין אצלינו גריקע וכו' ג"כ מיני קטניות הן. עיין בהקדמה לרשימה.

כט. עיין ערך זעפרן

ל. בשו"ת מהר"ל סי' כ"ה כתב, הר"מ מרזבורק התיר כמון, אמנם לפי הסמ"ק נראה לאסור כל דמידגן כמו חרדל. אולם לפי הרמ"א (סי' תנג ס"א) שכתב דזרעוני גינה אינם מין קטניות לכאורה גם כמון יהא מותר. ובט"ז (סק"א) מחלק בין כמון שגרעיניו דומין לדגן ולכן מחמירין בו כמו בכל קטניות לבין כמון שאין צורתו דומה לדגן שאין מחמירין בו. ובחק יעקב (סי' תנג סק"ט) כתב, גם בכמון שקורין קימ"ל נוהגים היתר, וקצת מחמירים באלו המינים, ועי' בתשובת מהר"ל סי' כ"ה שכתב שני דעות בכמון וכו', ומסיים החק יעקב שם, ולע"ד אין להחמיר יותר, דגם קטניות עצמו הוא חומרא בעלמא הוא, והבו דלא לוסף עלה.

אולם למעשה נהגו העולם להחמיר בכמון כמו הקצת מחמירים בחק יעקב, וכשיטת הסמ"ק והתרומת הדשן ועוד ראשונים להחשיבו מין קטניות. ועיי' באריכות בהקדמה לרשימת המינים.

לא. בשו"ת אבני נזר (חלק או"ח סי' שע"ג וכן בהשמטות סי' תקל"ג) כתב דיש לזה דין קטניות. אולם בהשמטות סיים דאם יבשלו השמן קודם פסח בלא מים מותר ונכון שיבשלוהו קודם הפסח. וכן בשו"ת דעת תורה (למהרש"ם חלק א' סי' קפ"ג) סיים כי אם הוא שעת הדחק ומניעת שמחת יו"ט אפשר להתיר בשמן זה, ומ"מ במקום שנהגו איסור לא רצה להתיר, אבל במקום

ליקריץ (במבליק) (שוש קירח) - Liquorice הגבעולים אינם מין קטניות^{לב}.

מאש (שעועית קטנה ירוקה) - Mung Beans מין קטניות.

מיוון - Marjoram אינו מין קטניות, (ירק עלים).

ביאורים והערות

שנהגו בזה היתר כתב שיש להם ע"מ שיסמוכו. אנו רואין שהאחרונים אוסרים להשתמש בשמן קנולה ורוצים להתיר רק בשעת הדחק ממשי.

אולם באגרות משה (או"ח חלק ג' סי' ס"ג) כתב שרק מינים שהיו בזמן רבותינו הראשונים, גזרו עליהם ואסרום, אבל גרגרי בוטנים שלא היו ידועים לרבותינו הראשונים, י"ל שלא גזרו עליהם את גזירת הקטניות, והוסיף שמטעם זה לא גזרו על קמח תפוז"א משום קמח מיני דגן, דאין לנו לאסור אלא את המפורש בראשונים לאסור, וכיוון שתפוחי אדמה לא היו מצויים בזמנם, לא גזרו עליהם. אולם מסיים שבמקום שכבר קיים מנהג לאסור בוטנים אין להתיר, אך במקום שאין מנהג כזה, הבוטנים מותרים, כי בדברים כאלו אין להחמיר. וכן בשו"ת חלקת יעקב (או"ח סי' רז אות ב) מתיר בשעת הדחק שמן בוטנים (ולכאורה יש לנו ראייה מהאחרונים הנ"ל שאין בזה היתר אלא בשעת הדחק ממשי, ואפילו לפי האגרות משה אם המנהג להחמיר אין להתיר. וראיתי כאלו שכתבו שהיות והליפתית אינו עומד למאכל אדם, אלא למאכל בהמה או לשמן בלבד, אין בזה גזירת קטניות, ומאבני נזר ומהרש"ם הנ"ל לא משמע שהתירו מחמת כן). בספר הליכות שלמה (מועדים, פסח פ"ד סעי' י"ז) כתב, המנהג שלא להשתמש בשמן כותנה בפסח כדין שאר קטניות, והוסיפו בהערה (ס"ק כ"ח), שאף שאין אוכלים את גרעיני הכותנה עצמה אלא את השמן בלבד, ואם כן יש מקום לומר דבכה"ג לא גזרו על קטניות, אין זו סברה ברורה כ"כ. ועיי"ש עוד. [כאן אין את ההיתר של המנחת פיתים (עי' בהקדמה לרשימה) היות כי קנולה-ליפתית הם זרעים קטנים שגדלים בשרביטים, וא"כ יש לדונם כמו חרדל שהרמ"א (סי' תסד ס"א) מחמיר עליו כקטניות].

לב. הוא סוג צמח. וזה דווקא אם משתמש בגבעולים שהם עיקר שימוש. הגבעולים הם עיציים ונמכרים בחנויות תבלינים. ולכאורה אפשר להביא ראייה שליקריץ אינו מין קטניות, עין במ"ב הלכות שבת סימן רצ"ו ס"ק ט' 'אבל משקין שרגילין בפסח כגון מי ליקאריץ, אינו חמר מדינה, כיון שאין רגילין לשתותו כל השנה' ע"כ מה שנוגע לענינו.

מייפל (סירופ) - Maple syrup אינו מין קטניות^{לג}.

מילון - Melon אינו מין קטניות. וראה ערך אבטיח.

מסטיק תימני - Yamanite Gum אינו מין קטניות^{לד}.

מרור - Sage אינו מין קטניות, (ירק עליים).

משייה - Mace קליפות אגוזי מוסקט, אינו מין קטניות^{לה}.

נבטים - Sprouts נהגו להחמיר ע"ז כקטניות^{לו}.

ביאורים והערות

לג. סירופ מייפל, הוא סירופ ממתיק המיוצר באופן מסורתי מלשד העצה של מספר מיני עצי אדר, הנקראים באנגלית "עצי מייפל" הם גדלים בעיקר במדינת קנדה, מעצי המייפל יוצא נוזל, שממנו מיצרים את סירופ המייפל, עצי המייפל הם גדולים מאוד.

במסכת ביצה ט"ו ע"ב, ואמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בר' שמעון הרוצה שיתקומו נכסיו - יטע בהן אדר, (פירש"י אילן חשוב הוא, יש לו שם למרחוק, ואומרים פלוני יש לו אדר בשדהו, ותוך כך היא נקראת על שמו, ואם הולך למדינת הים וכו') שנאמר "אדיר במרום ה'". אי נמי אדרא כשמיה כדאמרי אינשי מאי אידרא דקיימא לדרי דרי. (העצים יכולים לחיות ולתת נוזל מייפל עד 200 שנה) עוד נאמר שם: "תניא נמי הכי שדה שיש בה אדר - אינה נגזלת, ואינה נחמסת, ופירותיה משתמרין" עי' פירש"י שם. ועיין בערך קפה ובהערה שם, דאין גזירת קטניות על מה שגדל על עץ.

לד. מסטיק תימני הוא שרף שנוסף מעץ.

לה. משייה היא קליפת אגוז מוסקט שהוא פרי עץ.

לו. אע"פ שאין רגילות לעשותם מעשה קדירה וגם אינם מידגן. אולם הואיל והם יוצאים מקטניות וגם הרבה פעמים נשארים הקטניות על הנבטים צריך להחמיר (שמעתי מהגרי"ב זצ"ל). ושמעתי מהג"ר חיים יהודה כהן שליט"א דהמציאות הוא כהיום שנשארים כמעט כל הקטניות על הנבטים, והיצרנים של הנבטים משתדלים שישארו כמה שיותר קטניות על הנבטים, ולכן וודאי דאסור לאוכלן בפסח.

סויה - Soy מין קטניות.

סומק - Sumac תבלין, אינו מין קטניות, פרי הגדל על עץ ל^ז.

סלרי זרעים - Celery Seeds נהגו להחשיבו מין קטניות. וראה ערך אניס.

סלרי עלים - Celery Leaves אינו מין קטניות ומשתמשים בו בפסח לכרפס.

עדשים אדומות - Lentils red מין קטניות.

עדשים ירוקים - Lentils Green מין קטניות.

עדשים ירוקים טריות כשהם בשרביטין - Lentils Fresh Green נהגו להחשיבו כקטניות וראה ערך אפונה טרייה.

עולש - Chicory שורש, אינו מין קטניות.

עלי דפנה (ער אציל) - Bay / Laurel Leaves אינו מין קטניות (עלים גדלים על עץ).

ערמונים - Chestnut אינו מין קטניות, פרי הגדל על עץ.

פול (מצרי) קטן - Fava Beans Egyptian (Or Broad Beans) מין קטניות.

פול גדול - Broad Beans מין קטניות.

פולים טריים בתרמילים - Beans In Pods Fresh נהגו להחשיבו כקטניות, וראה ערך אפונה טרייה.

פופקורן - Popcorn מין קטניות. ראה ערך תירס.

פטרוזיליה - Parsley אינו מין קטניות (ירק עלים).

ביאורים והערות

לז. במסכת פאה (פ"א מ"ה) ובאילן ה"אוג" ופירש הרע"ב "אילן שהפרי שלו אדום וכו' ורמב"ם פירש שהוא צמח שמעבדים בו העורות וקורין לו בערבי סומא"ק והאשכולות שלו ראויין לאכילה". וכן במסכת דמאי, (פ"א מ"א) "וביהודה ה"אוג" ועיין שם ברע"ב.

פיסטוק חלבי - Pistachio Kernel אינו מין קטניות, פרי הגדל על עץ.

פלפל אנגלי (פיאמנטו) - Allspice ± Pimenta אינו מין קטניות, פרי הגדל על עץ^{לח}.

פלפל לבן - White Pepper אינו מין קטניות, פרי הגדל על עץ^{לט}.

פלפל שחור - Black Pepper אינו מין קטניות, פרי הגדל על עץ^מ.

פפריקה חריפה - ירק, Paprika Hot אינו מין קטניות.

פפריקה מתוקה - ירק, Paprika Sweet אינו מין קטניות.

פרג - Poppy Seed מין קטניות^{מא}.

פשתן זרעים - Flax Seeds נהגו להחשיבו מין קטניות^{מב}.

ביאורים והערות

לח. אולם לגבי שימוש בו בפסח, היות שהוא עובר רתיחה במים למנוע ריקבון, אין הבדל^צ מאשרים את הפלפל אנגלי לפסח.

לט. פלפל לבן, הוא פלפל שחור מקולף.

מ. במסכת סוכה (ל"ה ע"א) "ואימא פלפלין, כדתניא היה רבי מאיר אומר ממשמע שנאמר, "ונטעתם כל עץ" איני יודע שהוא עץ מאכל, מה ת"ל עץ מאכל, עץ שטעם עזו ופריו שוה, הוי אומר זה פלפלין, ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה, ואין ארץ ישראל חסרה כלום שנאמר "לא תחסר כל בה". ופירש"י שם "חייבין בערלה, דלא תימא מין ירק הוא, מפני שהוא עץ שפל כמין רותם שאינו גבוה מן הארץ". לא תחסר כל בה. ולימדך האי עץ מאכל, דאפילו פלפלין בכלל. ועיין שם בתוס' ד"ה ללמדך.

כהיום - רוב גידול הפלפל השחור בעולם, הוא בהודו ובווייטנאם יש גם בברזיל. הוא עץ מטפס, המגיע לגובה 5 - 7 מטרים, מתחיל להניב פרי כעבור 3 - 4 שנים, נותן פירות כ - 20 שנים.

מא. רמב"ם הלכות כלאים (פ"א ה"ח). שו"ע (יר"ד סי' רצ"ז ס"ג).

מב. האם בפשתן נוהגת גזירת קטניות יש מחלוקת. ברמב"ם (פ"א מהלכות כלאים ה"ח) כתב מפורש זרע פשתן הרי הוא בכלל זרעוני גינה, וביתר

צ'יה - זרעים - Chia Seeds נוהגים להחשיבם כקטניות ^{מג.}

צ'ילי - פלפל חריף - Chill Hot אינו מין קטניות.

צנובר - Pine Nuts אינו מין קטניות, גדל על עץ אורן.

צפורן - Cloves אינו מין קטניות, גדל על עץ. אולם נהגו שלא לאכלו בפסח ^{מד.}

קוקוס - Coconut אינו מין קטניות, גדל על עץ.

קורנפלור (עמילן תירס) - Cornflour מין קטניות.

ביאורים והערות

שאת כתב בפירוש המשניות להרמב"ם (כלאים פ"ב מ"ד), והודיעני שזרע פשתן אינו מין קטניות אבל הוא כזרעוני גינה, נמצא דלפי שיטת הרמ"א (סי' תנג ס"א) דזרעוני גינה אינם בכלל גזירת קטניות, לפי הרמב"ם דפשתן נחשב כזרעוני גינה אינו מין קטניות ומותר. אמנם בשו"ת מהרי"ל (סי' כ"ה) כתב לאסור, מטעם סברת הגהת הסמ"ק דכל מילי דמדגן אסיר. וכן מוכח ממה שכתב מהרי"ל (מנהגים הלכות מאכלות אסורות סימן י"ז), אמר מהר"ש חסידים ראשונים שבעיר ניישטט לא היו מדליקים בפסח אותו שמן שקורין לינא אייל (פשתים באדיש 'ליינען') רק שמן זית, ואינהו סברי כסמ"ק דקטניות וכל מיני קטניות אסור בפסח, והא נמי מין קטניות. נמצא דלפי המהרי"ל פשתן נחשב מיני קטניות (ותלוי במחלוקת הרמ"א והמהרי"ל לגבי זרעוני גינה האם הם נחשבים קטניות). וכ"כ בשו"ת בית שלמה (יו"ד סי' קעז), ע"ש. עיי' בהקדמה לרשימת המינים.

מג. עיין לעיל בהקדמה לרשימה.

מד. ברמ"א הלכות פסח (סי' תס"ז ס"ח) כתב, והמנהג במדינות אלו שלא לאכול וכו' נעגליך (צפורן). ושם במ"ב (ס"ק ל"ד) כתב שטעמו מפני ששורין אותן במי שעורין קודם שמייבשין אותן. וכן אסרו בשו"ע הרב (סי' תס"ז סכ"א) ובחיי אדם (כלל קכ"ז ס"ב). ועיי' במ"ב מהדרת דרשו סי' תס"ז הערה ל"ט, דהביאו מקובץ מבית לוי (ח"ה עמוד ס"ד) דאף כהאידינא איכא חששא בצפורן, שכן נוהגין לשוותה בספירט קודם ייבושה, ע"ש. ואף מן הקה"י זצ"ל לא השתמש בצפורן בהבדלה בפסח מחמת החשש הנזכר (ארחות רבינו ח"ב עמוד פ"ז), וע"ע בפסקי תשובות (סי' תס"ז אות יא וסי' תצ"א אות ב בהערות שם).

קימל - Caraway נהגו להחשיבו מין קטניות. וראה אניס.

קינואה - Quinoa (צהובה, אדומה, שחורה) נהגו להחשיבו מין קטניות ^{מה}.

קינמון - Cinnamon אינו מין קטניות. קליפות עץ הקינמון ^{מז}.

קמח תירס - Corn Flour מין קטניות ^{מז}.

קנולה - Canola נהגו להחשיבו מין קטניות, ראה ערך לפתית.

קפה - Coffee אינו מין קטניות, גדל על עץ ^{מח}.

ביאורים והערות

מה. שמעתי מהגאון הרב יעקב בלוי זצ"ל. ואחרי כמה שנים ראיתי אצל מי שגידל זרעוני קינואה כאן בארץ ישראל, וצורת גידולו דומה מאוד לצורת גידול של זרעוני דורה. (עי' בערך דורה)

מז. הקינמון שאנו משתמשים, עשוי מהקליפות של עץ הקינמון, ולא שייד לקטניות. ונהגו להשתמש בו בפסח ליתנו כתבלין בחרוסת. (רמ"א סי' תע"ג סעי' ה', שו"ע הרב שם סעי' ל"ג)

מז. עיין בערך תירס.

מח. בשע"ת תנ"ג סק"א כתב, ועיין בקונטרס הנ"ל (טוב עין לחיד"א) שגדול אחד היה מחמיר אף בקאפ"י אע"ג דודאי פרי עץ הוא, נראה שרוצה להחמיר לפי שההמון לא ידעו מה הוא, וידמו שהוא ג"כ מין קטניות, ויתירו הכל ויפרצו גדר הראשונים, ומ"מ אף במקומות שקיבלו חומרא זו בקאפ"י ג"כ אם חורכו קודם פסח יש להקל, וכמ"ש בשבות יעקב (ח"ב סי' ה, וכדלהלן), ודלא כהחק יוסף עכ"ד, ובמקומות אלו נהגו היתר פשוט בקאפ"י, ואעפ"כ זריזין מקדימין לחרוך את הקאפ"י קודם פסח, וגם לעיין קודם שקולין אותם לברר משם תערובות אורז ושאר מינים להיות נקיה מכל, משום חומרא דפסח, וברכת טוב תבא עליהם, עכ"ל.

בשוי"ת חכם צבי (ח"ב ליקוטי תשובות סי' קכ"ז אות ב') דן בענין שתיית קפה בפסח לבני אשכנז, אם יש לומר שפולי הקפה הם קטניות ויש איסור לאוכלם בפסח, ופסק שאינו בכלל מנהג בני אשכנז הנוהגים איסור באכילת קטניות, הן מפני שהקפה לא היה מצוי באשכנז וצרפת כשגזרו על איסור הקטניות, והן מפני שאינו מאכל ואין עושים ממנו דייסא ומעשה קדרה, אלא קולים

קצח - Nigella מין קטניות מט

ביאורים והערות

וטוחנים אותו ועושים ממנו משקה המתקיים לשעתו ואינו נעשה לימים רבים כדרך שכר שעורים. גם בשבות יעקב (ח"ב סי' ה') התיר לשתות את הקפה בפסח, אבל רק כשכבר קלו אותו לפני פסח. מעיקר הדין הוא מצדד שהקפה אינו נחשב כלל קטניות, אך למעשה סמך להקל רק בצירוף קלייתם של פולי הקפה לפני פסח מדין חרוך קודם זמנו שאינו אסור בתוך זמנו.

ובנו של החכם צבי בשאלת יעב"ץ (ח"ב סי' קכ"ו) כתב שנוהגים בזמנו לשתות קפה בפסח, כיון שיודעים כבר שהמנהג שלא לשתות אותו היה בטעות, שהרבנים הקודמים וגם בני הקהילה האמינו שהוא מין קטניות, אבל עכשיו שרבים מהם ראו אותו בגנות ופרדסי השרים שהוא אילן גדול בטלו הדבר ולית דחש ליה. ובכף החיים (סי' תנג ס"ק כ"ב) הוסיף, והרב עיקרי הד"ט (סי' ח"י אות לד') כתב דאצלם המנהג פשוט לשתות הקאוי אף אם לא נתחרך קודם פסח, יעו"ש. ועוד כתב הכף החיים (שם ס"ק כ"א) וקאוי נוהגין היתר, פמ"ג (א"א סי' תס"ד סק"א, מש"ז סי' תנג סק"א) דשתיית הקאפ"ע נוהגין היתר וכו'.

מט. קצח. מה שנקרא כהיום קצח אינו לא קימל ולא כמון, אלא סוג גרעין אחר, גרעין שחור קטן, הגדל בהלקט (פרי המכיל זרעים רבים), וצורת הגרעין שלו שונה לגמרי מגרעיני הקימל והכמון. שני אלו צורתם מאוד דומה, אולם שונים בצבעם, קימל הוא צבע חום, וכמון הוא צבע ירוק. גרעין הקצח נראה כמו שומשום שחור עמוק והוא קשה, (בניגוד לשומשום שהוא רך). שמו בערבית הוא 'גוחדה'. המאפיות מפזרות את הקצח על לחמניות וחלות.

לגבי זיהוי הקצח (מה שנקרא כהיום קצח) אבאר קצת. רוב המפרשים והפוסקים מפרשים היכן שנזכר קצח שהוא כמון או קימל. במשנה (עדיות פ"ה מ"ג, טבול יום פ"א מ"ה, עוקצין פ"ג מ"ו) מוזכר קצח, ופירש הרע"ב, מין זרע שחור ובלע"ז נייל"ו, שזה כמון או קימל, ובתפארת ישראל שם כתב שהוא קימל. וגם בשו"ע הלכות פסח (סי' תנ"ה ס"ו) 'לש המצה בקצח' פירשו הבאר היטב (ס"ק טז) והמ"ב (ס"ק מד) שהכוונה לקימל.

אמנם הנה בפסוק בישעיה (כ"ח כ"ה) כתוב 'והפיץ קצח וכמון יזרוק' ופירש האבן עזרא, קצח הוא כמין כמון ודק ממנו והוא שחור, עכ"ד, ובתוספת יו"ט במסכת עדיות פ"ה מ"ג כתב וזה לשון הערוך 'והפיץ קצח וכמון יזרוק', "פירוש קצח דומה לכמון, אלא שהקצח שחור ובלע"ז נייל"ו ע"כ. וכתב עליו הראב"ד ז"ל, ואין דעתי מיושבת עליו, לפי שלא ראיתי מימי אדם שזרעה

קקאו (שוקולד) - Cocoa (Chocolate) אינו מין קטניות, גדל על עץ¹. ראה ערך קפה.

ביאורים והערות

בכוונה, והכתוב אומר (ישעיה כ"ח) "והפיץ קצח וכמון יזרוק" (הרי שנזרע ע"י אדם ועי' רש"י שם), ואני שמעתי כי הוא "אלקרוביי"א" והיא "אלכמון" אלא שהכמון ארוך ממנו מעט, והיינו דכתיב "והפיץ קצח וכמון יזרוק" וכתיב (שם) לא בחרוץ יודש קצח וגו' כי במטה יחבט קצח וכמון בשבט" וכו'. ע"כ התוספת יום טוב. ויתכן שלהראב"ד קצח הוא מה שאנו קורין היום קצח.

ועוד מצאתי בברכות (מ) על מאמר ר' חייא ברבי חנינא הרגיל בקצח אינו בא לידי כאב לב פירש"י רבותינו מפרשים ניילא בלע"ז, אבל אני שמעתי מין זרעים שזורעים אותו בארץ ישמעאל. יתכן לומר שפירושו השני של רש"י קצח אינו קימל או כמון, אלא מה שאנו קוראים היום קצח.

ואולי לכאורה אפשר להביא עוד מקור לקריאת שם קצח למין הקרוי כן בימינו, בס' תנ"ה ס"ו כתב השו"ע לש המצה בקצח ושומשומין ומיני תבלין כשרה כיון שיש בה טעם מצה, ומכל מקום אין ליתן בה תבלין לפי שהיא חד ומחמם העיסה, ועי' שם במ"ב ובמפרשים. ושם בשו"ע הרב (סעיף ל"ב) כתב לחלק בין שאר מיני תבלין דלא יתן אותם לכתחילה במצה לפי שהן חריפים ומחממים את העיסה, לבין קצח ושומשומין וכיוצא בהם ממני זרעים שאין בהם חריפות כלל, ולכן מותר אף לכתחילה לערבם בתוך עיסת המצה. ע"כ. ואם נאמר שהקצח הוא קימל או כמון הרי יש בו חריפות כשאר תבלינים, ומדוע התיר השו"ע הרב ליתנו לכתחילה לתוך העיסה, אמנם אם נאמר שסובר שהקצח הוא מה שקורים היום קצח, שהוא כמו שומשום שחור ואין לו כמעט חריפות, מובן מדוע דינו כשמשומין שמותר לכתחילה ליתנו בעיסה.

ולסיכום לענין איסור גזירת קטניות בפסח. לפי שיטת הרמ"א שזרעוני גינה אינם מיני קטניות (עי' באריכות בהקדמה לרשימת המינים) כמון וקימל הם זרעוני גינה כמו אנ"ס. אמנם מה שמכונה היום קצח, צורת גידולו הוא בשרביט, ולכאורה כשם שהחמירו בחרדל שנכלל בדין גזירת קטניות, עיי' ברמ"א סי' תס"ד ובביאורו של הט"ז בס' תנ"ג סק"א שהחרדל גדל בשרביט ודומה לגידול קטניות, גם מה שקורין היום קצח שגדל בשרביט נכלל בגזירת קטניות.

ג. דינם של קקאו ושוקולד כדינו של הקפה, כיון שגם הוא גדל כפולים

קרי - Curry תערובת תבלינים ויש לבדוק אם יש בהם קטניות נא.

קשיו - Cashew אינו מין קטניות, (עובר תהליך בישול קל, וייבוש בתהליך הקילוף) גדל על עץ.

רוזמרין - Rosemary אינו מין קטניות. (עלים).

ביאורים והערות

בתוך שרביט על גבי האילן, אלא שמאחר והוא התחיל להיות נפוץ במושבי בני ישראל אחרי שכבר הותר הקפה בפסח, לכן לא מצאנו פוסקים שדנו בזה משום קטניות. (בספר "מבית לוי" לבעל "שבט הלוי" מועדים, פרק ס"ו בהערה ב' כתב לגבי תה, וקפה, וקקאו, ע' שע"ת (תנ"ג סק"א) שהמנהג לאכלם כי קקאו גדל על עץ) אולם יש שנוהגים שלא לשתות קפה ולא לאכול קקאו בגלל מנהגם מזה דורות. וכל אחד ינהג כפי מנהג קהילתו ומשפחתו.

אולם אם מעורב בו לציטין שהוא חומר המופק מקטניות (מפולי סויה או קנולה), נהגו שלא להשתמש בו בפסח משום עירוב קטניות, כי אפילו אם הקקאו הוא הרוב, ואפילו אם יש ס' נגד הציטין (כי ב-200 גרם שוקולד יש רק 0.3 גרם לציטין) **אסור**, ואף אם בפר"ח (ס' תנ"ג סס"ק א') ועוד כמה אחרונים התירו לערב לכתחילה כשיש רוב נגד הקטניות, אולם כבר הבאנו לעיל דבחק יעקב (ס' תס"ד סק"ג) ובשו"ע הרב (ס' תס"ד ס"ב) מבואר שאסור, שכתבו בטעם השני לגבי חרדל, שאם עירבו לכתחילה, אפילו לפני פסח, לא התירו את התערובות. וז"ל החק יעקב שם. ועוד יש לומר דדוקא אם נפל לתוך התבשיל כתב הרב (הכוונה הרמ"א) לעיל דאינו אוסר תערובתו, משא"כ שהוא מערב לכתחילה כדי למנוע מתסיסתו ואפשר להשהותה עד אחר הפסח לא שרינן לשתותו בפסח.

ואף אם אפשר לחלק כי רק בחרדל שהוא העיקר וניכר, כמש"כ שם החק יעקב ושו"ע הרב בטעם הראשון, אסרו לכתחילה, אבל לא משמע מלשונם כן, אלא כל ההיתר הוא רק בדיעבד. ולכן נהגו שלא לערב לכתחילה קטניות בתבשיל אפילו אם יש ששים אא"כ נתערב בדיעבד, שאז מתירים וכו"ל. וכן משמע מלשון התרוה"ד (ס' קי"ג) והרמ"א (ס' תנ"ג) ושו"ע הרב (ס' תנ"ג) והמ"ב שם, וכן משמע מרוב האחרונים דדוקא בדיעבד התירו, וכמבואר לעיל.

נא. התבלין נקרא על-שם עץ ה"קארי", גדל בהודו.

ברוב אבקות הקארי, יש עלי קארי וכן מוסיפים בתערובת זרעי כוסברה, חרדל, פרג, שומשום, ועוד תבלינים.

שאטה - סוג פלפל חריף - Chili peppers / Shata אינו מין קטניות. (ירק).

שאטה - פלפל חריף - ירק, Shatta Red Hot Pepper אינו מין קטניות.

שום - Garlic אינו מין קטניות.^{גב}

שומר - Fennel אינו מין קטניות. (ירק עלים).

שומר זרעים - Fennel Seed נהגו להחשיבו מין קטניות. וראה אניס.

שומשום - Sesame Seeds מין קטניות.^{גג}

שמיר - Dill אינו מין קטניות. (ירק עלים).

שמן בוטנים - Peanut Oil מין קטניות.^{גד}

ביאורים והערות

גב. לעניין אכילת שום בפסח, ברמב"ם (פ"א מהלכות כלאים ה"ח) ובשו"ע יור"ד (סי' רצ"ז ס"ג) כתבו דזרע השומין אינו בכלל קטניות. והשדי חמד (אסיפת דינים מערכת חמץ ומצה סי' ו' אות ט') הביא, שרבי אברהם צבי אב"ד ראדום הוכיח מהמג"א (סי' תמ"ז סק"ב) שמותר לאכול שום בפסח. ודיוק זה קיים גם בשו"ע הרב (סי' תמ"ז ס"מ וסמ"א). והפמ"ג (סי' תס"ד א"א סק"א) כתב, יש נוהגין שלא לאכול שום בפסח ואיני יודע טעם למה. ומ"מ עתה אין להקל בפני ע"ה, ובצנעה לת"ח אין להחמיר עכ"ל. משמע דסבר דאין בשום גזירת קטניות. ובחיי אדם (כלל קכ"ז אות ז) כתב דמה שיש נוהגין שלא לאכול צנון ושומים אין לזה שום טעם וריח, ומותר להתיר להם בפשיטות, דודאי בזה לא שייך שום סייג. וכן נראה מדברי אחרונים רבים. וע"ע בנטעי גבריאל (הלכות פסח ח"ב פל"ט ס"ה).

גג. כן הוא ברמב"ם (פ"א מהלכות כלאים ה"ח), שו"ע יור"ד (סי' רצ"ז ס"ג), ושו"ע הרב (תנ"ג ס"ג), וע"ע בשו"ת בית שלמה (יור"ד סי' קע"ז) שדן בארוכה האם המין המכונה אצלנו שומשומין הוא הקרוי כן אצל חז"ל, ומ"מ אסרו משום שיש בו כל התנאים הנזכרים במיני קטניות. בשמן שומשומין יש הרבה מגדולי הפוסקים הספרדים שהחמירו, עיין להלן בערך שמן שומשומין.

גד. ראה ערך בוטנים, ועי' בחלקת יעקב (או"ח סי' ר"ז אות ב').

שמן חמניות - Sunflower Oil נהגו להחשיבו מין קטניות^{נח},

שמן כותנה - Cottonseed Oil נהגו להחשיבו מין קטניות. וראה ערך שמן פשתן^נ.

ביאורים והערות

נח. שמן חמניות התירו הרבה אחרונים בשעת הדחק, כי היה ספק אצל האחרונים אם חמניות נחשבו כקטניות. עיי' בשו"ת בית שערים (או"ח סי' רט"ו) שכתב להקל בשופי בשמן חמניות בפסח, והביא כן בשם גדולים וטובים, ושאל את הגאון בעל אבני דרך, ובתשובתו נטה לאיסור, וכן כתב בשו"ת בית שלמה יור"ד קע"ז, ועיין עוד בשו"ת מהר"ם מבריסק ח"ב י"ט דהתיר בשעת מלחמה שהיה שעת הדחק, והביא שיש גדולים שאין מחשיבים אותו קטניות, ועי' בשו"ת יד יצחק ח"ג סי' ח', ובזכרון יהודה סי' קט"ו, ובמרחשת ח"א סימן ג' שאסרוהו כקטניות, וראה בספר מעדני שמואל סי' קי"ז. ועיי' בספר אשרי האיש (פרק נ"ט ס"ו) דבשמן חמניות מעיקר הדין מותר אך ראוי להחמיר. וכן נוהגים היום בכל קהילות האשכנזים בעולם, להחמיר ולהחשיבם כקטניות. (ולא אבין את דעת גדולי הפוסקים הנ"ל, שסוברים דאין מחשיבין "חמניות" כקטניות, מדוע זה שונה מכוסמת - טטריק, דכתבו המג"א ועוד פוסקים בסי' תנ"ג דהוא נחשב ממיני קטניות. עי' בהקדמה להרשימה).

נו. בשמן כותנה עיי' באריכות בערך שמן פשתן, אולם ראיתי שיש שכתבו היתר לשמן כותנה שהיות ואת גרעין הכותנה א"א לאכול על כן אין ע"ז גזירת קטניות. בספר הליכות שלמה (מועדים, פסח פ"ד סי"ז) כתב, המנהג שלא להשתמש בשמן כותנה בפסח כדין שאר קטניות, והוסיפו בהערות (ס"ק כ"ח), ואף שאין אוכלים את הכותנה עצמה אלא את השמן בלבד, ואם כן יש מקום לומר דבכה"ג לא גזרו על קטניות, (ועיין מקראי קודש פסח ח"ב סי' ס', ושו"ת אגרות משה או"ח ח"ג סי' ס"ג) אין זו סברא ברורה כ"כ, ולכן נוהגין להחמיר, ועיי"ש עוד. וכן בספר "מבית לוי" מבעל "שבט הלוי" מועדים (פרק ס"ו סעי' ד') כתב "בשמן כותנה למעשה אין משתמשים בו לחומרא" ושם בהערה ד' כתב "בחשב האפוד (ח"ב סי' י"ח) אוסר, ויש שהקילו כיון שהכותנה עצמה אינו מאכל אדם כלל, אולם הוראת מרן שאין משתמשים בו".

וראה במדריך הכשרות של הבד"צ במדור "ימי הפסח" כתוב "אין הכשר מהבד"צ לפסח, על "שמן כותנה".

שמן סויה - Soy Oil מין קטניות.

שמן פשתן - Flaxseed Oil נהגו להחשיבו מין קטניות¹².

ביאורים והערות

נז. עיי' לעיל בערך פשתן, אולם בשמן קל יותר כמבואר באחרונים. ובפרט להדליק בשמנים מותר כמבואר ברמ"א (סי' תנ"ג ס"א) דכתב "וכן מותר להדליק בשמנים הנעשים מהם". וראה לעיל באריכות לגבי הדלקת שמן קטניות בפסח. ומנהגו שאין מדליקין בשמן קטניות בפסח.

בעניין זרע פשתן / כותנה / צמר גפן וכן שמן פשתן / כותנה / צמר גפן, אאריך קצת. בשו"ת מנחת יצחק למרן הגר"י וויס זצוק"ל (ח"ג סי' קל"ח אות ב') דן בעניין שמן הנעשה מזרעים של צמר-גפן (קאטאנסיד-אוויל) אם יש בזה משום שמן קטניות, ולאחר שדן לומר שהרי הוא כמיני זרעים מזרעוני גינה, מביא מדברי החיי אדם (נשמת אדם שאלה ל"ג) שדן אם מותר לעשות יי"ש לפסח ממיני זרעים וקטניות, והוכיח לאיסור מדברי תרומת הדשן (סי' ק"ג) המתיר ליהנות שלא בדרך אכילה משמן זרע פשתן ושומשומין וזרע קנבוס (הוא הכותנה), ומכאן דייק החיי אדם שאכילת שמן קטניות אסורה, שהרי הותר רק ליהנות ולא לאכילה. ומדייק מרן בעל המנחת יצחק, שעולה מדברי התרומת הדשן כפי שהביאו הח"א שזרע פשתן וזרע קנבוס הרי הוא בכלל איסור קטניות שאסור לאכול מהשמן שממציים מהם. ונמצינו למדים לענייננו שזרע פשתן הרי הוא בכלל איסור קטניות לאכול את הזרע פשתן בעצמו.

הוכחה נוספת לאיסור יש להוכיח מהמובא במהרי"ל (מנהגים הלכות מאכלות אסורות בפסח סי' י"ז) 'אמר מהר"ש חסידים ראשונים שבעיר ניישטט לא היו מדליקים בפסח אותו שמן שקורין לינא אויל (פשתים בל"א ליינען) רק שמן זית, ואינהו סברי כסמ"ק דקטניות וכל מיני קטניות אסור בפסח, והא נמי מין קטניות'. בשינוי נוסחאות מתוך כתבי ידות שונים של הספר מהרי"ל מוזכר שאותו שמן הוא של זרע פשתן, ונמצא שעל זרע פשתן כתב מהרי"ל בשם רבו מהר"ש שהוא מין קטניות. הנה לשון מהרי"ל הוא דזרע פשתן הוא מין קטניות, אמנם כבר הבאנו שהרמב"ם כתב דזרע פשתן הרי הוא ממיני זרעוני גינה, ולא ממיני הקטניות, וכן הוא בשו"ע יו"ד (סי' רצ"ז ס"ג).

ועיי' בשו"ת בית שלמה (יו"ד סי' קע"ז) שעמד בדבר וכתב דבודאי אין כוונת מהרי"ל שזרע פשתן הוא בכלל קטניות, אלא כיוון שאנו סוברים

שמן קנולה (ליפתית) - Canola Oil (Rapeseed) נהגו להחשיבו מין קטניות. וראה ערך ליפתית. וגם שמן פשתן.

שמן שומשומין - Sesame Oil מין קטניות^{נח}. ראה ערך שומשום. וגם שמן פשתן.

ביאורים והערות

וקיי"ל כהסמ"ק דכל דבר דמדגן ונעשה כרי הרי הוא בכלל איסור קטניות, שהרי זה הטעם שאסור לאכול חרדל בפסח, א"כ גם זרע פשתן בכלל איסור זה. אולם הגר"מ אריק בספרו מנחת פיתים (הגהות לשו"ע או"ח סי' תנ"ג) השיג עליו וכתב שלדידן להלכה זרע פשתן אינו בכלל איסור קטניות, והוכיח זאת מהמובא במהרי"ל (שם סי' כ"ה) שהר"מ מערזבוק התיר כמון, וכתב מהרי"ל שלפי הסמ"ק אסור כל מידי דמידגן ולכן גם כמון בכלל האיסור. אמנם אנו המתירים בכמון כמו שכתב הט"ז (סי' תנ"ג סק"א) להתיר ב'פעלד קימע"ל', אין אנו סוברים הכלל שטבע הסמ"ק דכל מין דמדגן אסור, וכמו שכתב שם הט"ז, שהרי הרמ"א התיר בעני"ס אף שהוא מידי דמדגן, והטעם שאסר רמ"א בחרדל אינו משום שהוא בכלל מידי דמידגן וכדברי סמ"ק, אלא משום שגידולו בשרביטים ודומה לגידול קטניות, וזה אינו בזרע פשתן, וכמו שכתב כל זאת מפורש השו"ע הרב (תנ"ג שם) שלדעת הרמ"א כמון וכל מיני זרעוני גינה מותרים. ומחמת כל זאת יצא הגר"מ אריק להשיג על הבית שלמה 'ותמהני שלא הרגיש בדברי הט"ז והשו"ע הרב'.

ובאמת כבר העיר בזה שוב מרן הבעל מנחת יצחק (ח"ד סי' קי"ד אות ג') והביא דברי הגר"מ אריק במנחת פיתים שהכריע להלכה כדברי הט"ז שזרע פשתן אינו בכלל קטניות והוא הדין בזרע צמר גפן. אולם סיים - וצ"ע להלכה.

נח. עיין בברכי יוסף (או"ח סי' תמ"ז אות י"ד) בשם הפר"ח שנהגו איסור בשמן שומשומין בפסח, ושם בברכי יוסף תנ"ג אות ה' כתב על מה שכתב רמ"א שם "וכן מותר להדליק בשמנים וכו', וכיוצא בזה נוהגים בארץ הצבי המחמירין שלא לאכול שמן שומשומין ולהדליק בו, ומיהו לפי מה שכתבנו לעיל סי' תמ"ז אות י"ד דיש צד לומר דמאן דחש לסברת חוזר ונעור יבערו השמן שומשומין, טוב הדבר להדליק בשמן זית מסונן יפה ולא להדליק בשמן שומשומין דשכיח טובא גרגרי חטים בו. וכן בשו"ת מנח"א ח"ד סי' ל' שנהגו איסור בזה

שמן תירס - Corn Oil מין קטניות. ראה ערך תירס. וגם שמן פשתן.

שעועית בתרמילים - Beans In Pods נהגו להחשיבו כקטניות^נ, וראה ערך אפונה ירוקה בתרמילים.

שעועית לבנה (פסוליה) וכן כל סוגי השעועית - White Beans מין קטניות^ס

שקדים - Almonds אינו מין קטניות, פרי עץ.

תה שחור רגיל - Tea Leaves Black אינו מין קטניות. (עלים).

תורמוס - Lupini beans מין קטניות^{סא}.

תירס - Corn מין קטנית^{סב}.

ביאורים והערות

נט. בהליכות שלמה להגרש"ז אויערבך זצ"ל (מועדים, פסח פ"ד ס"ק כ"ו) כתב שהשעועית הירוקה שנאכלים השרביטין עם הגרעינים הרכים בפנים הו"ל ספק קטניות, ולכן היקל להשתמש בכלים שבשילו בהם במקום הפסד מרובה ובדיעבד.

ס. בשערי תשובה תנ"ג סק"א, 'ודודי מורי ורבי הגאון ז"ל בתשובה כת"י כ' שהמין שקורין במדינתנו פאסולי"ש, פשוט הוא שהוא מין קטניות, והביא ראיה מהרע"ב בפירוש המשניות', וכן הוא בערוך השולחן (סי' תנ"ג ס"ג), פולין לבנים שקוראים פסוליה נחשבים קטניות. וכן בחכמת שלמה (או"ח סו"ס תס"ג). ופשוט שהם מין קטניות בעצם, וכמו שכתב ברמב"ם (הלכות כלאים פ"א ה"ח) ובש"ע יור"ד (סי' רצ"ז ס"ג) מה נקרא קטנית, והן כל זרעים הנאכל לאדם וכו' כגון הפול וכו'.

סא. רש"י בביצה (כה: ד"ה תורמוס) פירש שהוא מין קטנית עגול כמין עדשה ורחב כמעט קטנה וכו'. וכן כתב הר"ש (כלאים פ"א מ"ג).

סב. עיי' בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קכ"א) שדן בארוכה אודות הטירקש"ע ווי"ץ = חטים הטורקיים, אם הם מין דגן או מיני קטניות, ולאחר מו"מ בדבריו של חכם אחד הוא כותב, 'ומעתה בואו ונסמוך על קבלת אבותינו רבותינו מהר"ם מלובלין שקיבל שהוא מין קטניות, והגאון חק יעקב ואליה רבה ופרי מגדים (רס"י תנ"ג) ואין לזוז מקבלת גאונים אלו'. ע"כ.

תפוחי אדמה - Potato אינו מין קטניות סג.

ביאורים והערות

בחק יעקב תנ"ג ס"ק א' ושמעתי דמה שקורין במדינות אלו "טירקיש" ווייץ" אינה בכלל חיטים כלל רק למיני קטניות יחשב. וכן הוא בשו"ע הרב ס' תנ"ג סעי' ג', מין הנקרא בל"א טירקשיין ווייץ אינו מין חיטים, רק למיני קטניות יחשב. וכן במ"ב תנ"ג ס"ק ד' וקאקרוזי שקורין אצלנו (טירקישע ווייץ) ג"כ מיני קטניות יחשב. וכן כתב בערוך השולחן (ס' תנ"ג ס"ג) וכן חיטי תירס שקורין טערקעס"א ווייץ וכו' הוא ג"כ מיני קטניות. וכן במהרש"ם בספר דעת תורה (ס' תנ"ג ס"א ד"ה ועשו"ת) שהביא משו"ת בית שלמה אודות מה שאירע שערבו קמח קוקורזיס (תירס) בחיטים, אם יכולים לצאת בזה חובת מצה בליל ט"ו, ודן שם שהמיעוט קטניות בטל ברוב קמח החיטים, הרי שהתירס הוא מין קטניות, וכך הכריע במ"ב (תנ"ג סק"ד) וקאקרוזי שקורין אצלנו טירקישע ווייץ גם כן מין קטניות.

סג. כתב הפמ"ג (ס' תס"ד א"א סק"א) מה שקורין ער"ד עפיל כמדומה שנוהגין בו היתר, דאין זה בכלל קטניות, וגדולים הם, ולית בהו תערובות תבואה. וכ"כ בסי' תנ"ג סק"א במשבצות זהב, וה"ה מה שקורין ערד טאפלין או ערד עפיל דשרי. אם לא במקום שנהגו איסור. ועיי' בשו"ת שאלת יעב"ץ ח"ב סי' קמ"ז סק"ד וכן בסי' ק"נ שעומד בתוקף נגד הרוצים להחמיר שלא לאכול תפוחי אדמה בפסח מפני גזירת קטניות. ועיי' בשו"ת אגרות משה או"ח חלק ג' סימן ס"ג, שכתב שרק מינים שהיו בזמן רבותינו הראשונים גזרו עליהם ואסרום, אבל מינים שלא היו בזמנם כלל אין לאסור. ומטעם זה לא אסרו את תפוחי האדמה, אף שרגילים לעשות מהם קמח, ולא גזרו משום קמח של מיני דגן, דאין לנו לאסור אלא את המפורש בראשונים לאסור. ע"כ. [אבל אנו כן נוהגים בכמה מינים שלא היו בזמן הראשונים כגון בוטנים ותירס. ועיין לעיל בערכיהם]. אמנם הנשמת אדם (פסח ס' כ') כתב שבאשכנז כיון שדרכם לעשות מתפוחי האדמה קמח לכן אינם אוכלים בפסח אף את תפוחי האדמה עצמם. ובהליכות שלמה להגרש"ז אויערבך זצ"ל (מועדים, פסח פ"ד סעיף יז הע' כח והג"ה 109) הסתפק אם יש מקום לגזור על קמח תפוחי אדמה, אולם לא בתורת הלכה אלא להדר לעצמו. ויש להאריך בזה. וקצרתי בעניין כי כהיום רוב קהלות ישראל בעולם נוהגין לאכול תפוחי אדמה בפסח. וכן נהגו לאכול קמח תפוחי אדמה בפסח. וכל אחד ינהג כפי מנהג קהילתו ולפי מנהג משפחתו.

מפתח לספר קטניות לפסח לפי סדר א"ב

שם	שם באנגלית	דף	קטגוריה
אבטיח	Watermelon	29	[1]
אגוז ברזיל	Brazil Nuts	29	אינו קטניות
אגוז לוז (אילסר) (בונדק)	Hazelnut	29	אינו קטניות
אגוז מוסקט	Nutmeg	29	אינו קטניות
אגוז מלך	Walnut	30	אינו קטניות
אגוז מקדמיה	Macadamia Nut	30	אינו קטניות
אגוז פקאן	Pecan Nut	30	אינו קטניות
אגוז קוקוס	Coconut	30	אינו קטניות
אגוז קשיו	Cashew	30	אינו קטניות
אדממה	Edamame Beans	30	מין קטניות
אורגנו	Oregano	30	אינו קטניות
אורז	Rice	30	מין קטניות
אזוקי (שעועית קטנה אדומה)	Adzuki Bean Azuki Bean, Aduki Bean, Red Bean, Or Red Mung Bean,	30	מין קטניות
אמרנט	Amaranth Grain	30	מין קטניות
אניס שבת (ינסון)	Anise (Jansson)	31	נהוג להחשיבו כקטניות
אפונה טרייה	Peas Fresh	31	נהוג להחשיבו כקטניות
אפונה יבשה	Peas Dried	31	מין קטניות
אפונה ירוקה בתרמילים	Peas Green In Pods	31	נהוג להחשיבו כקטניות
בהרט	Baharat - Spice Mix	32	יתכן שמעורב בו קטניות

1. לכתחילה יש לאוכלם בלא הגרעינים, אך אינו נחשב לקטניות כשאוכלם יחד עם הפרי.

שם	שם באנגלית	דף	קטגוריה
בוטנים (אגוזי אדמה)	Peanut (Groundnut)	32	מין קטניות
בונדק	Hazelnut	33	אינו קטניות
בזיליקום	Basil	33	אינו קטניות
במיה	Okra	33	נהוג להחשיבו כקטניות
בצל יבש	Onion Dried	33	אינו קטניות
ג'וג'י ברי	Goji Berry	33	אינו קטניות
גואר גאם	Guar Gum	33	מין קטניות
גולדן ברי	Golden Berry	33	אינו קטניות
ג'ישר	Cascara, Which Means "Husk," "Peel" Of Coffee Cherries	33	אינו קטניות
גריסים	Barley Groats	33	חמץ
גריסי פנינה	Pearl Barley	33	חמץ
גרגיר (הנחלים)	Watercress Or Yellowcress	33	אינו קטניות
גרעיני אבטיח	Watermelon Seeds	33	נהוג כקטניות
גרעיני דלעת	Pumpkin Seeds	33	נהוג כקטניות
גרעיני מילון	Melon Seeds	33	נהוג כקטניות
דוחן	Millet	34	קטניות
דורה (סורגום)	Sorghum	34	קטניות
דלעת	Pumpkin	34	[2] אינו קטניות
הל	Cardamom	34	נהוג כקטניות
וניל	Vanilla	34	אינו קטניות
זנגביל (גי'נג'ר) (אינגבר)	Ginger	34	אינו קטניות
זעפרן	Saffron	35	[3]

2. עיין לעיל ערך אבטיח.

3. אינו מין קטניות אך אין אוכלים אותן בפסח מטעם אחר.

שם	שם באנגלית	דף	קטגוריה
זעתר (אזוב)	Zaatar	35	[4]
חוואג' כל הסוגים לקפה, למרק, לבשר, ולדגים,	Hawaij / Hawajej Or Hawayij (Spice Mix)	35	יתכן שמעורב בו קטניות
חוחובה	Jojoba	35	אינו קטניות
חולינג'אן	Galangal / Hulinjan Root	35	אינו קטניות
חומוס	Chickpeas	35	קטניות
חילבה (תלתן)	Fenugreek (Clover)	35	קטניות
חמניות [גרעינים שחורים]	Sunflower Seeds	35	קטניות
חרדל לבן ושחור	Mustard Seeds Black And White	36	קטניות
חרובים	Carobs	36	אינו קטניות
חריע	Safflower	36	קטניות
טחינה	Tehina	36	קטניות
טימין	Thyme	36	אינו קטניות
כוכבי אניס	Star Anise	36	אינו קטניות
כוסברה זרעים	Coriander Seeds	36	נהגו כקטניות
כוסברה עלים	Coriander Leaves	36	אינו קטניות
כוסמת ירוקה, וחומה (קלוייה)	Buckwheat Green And Brown (Toasted)	36	קטניות
כורכום	Turmeric	37	אינו קטניות
כמון	Cumin	37	נהגו כקטניות
לואיזה	Lemon verbena	37	אינו קטניות
לוביה	Black Eye Bean	37	קטניות
לימונית ריחנית- עשב לימון	Lemongrass	37	אינו קטניות
ליפתית (קנולה)	Rapeseed (Canola)	37	נהגו כקטניות

שם	שם באנגלית	דף	קטגוריה
ליקריץ (במבליק) (שוש קירח)	Liquorice	38	הגבעולים אינם קטניות
מאש (שעועיית קטנה ירוקה)	Mung Beans	38	קטניות
מיורן	Marjoram	38	אינו קטניות
מייפל (סירופ)	Maple syrup	39	אינו קטניות
מילון	Melon	39	[5] אינו קטניות
מסטיק תימני	Yamanite Gum	39	אינו קטניות
מרוה	Sage	39	אינו קטניות
משייה	Mace	39	אינו קטניות
נבטים	Sprouts	39	נהגו כקטניות
סויה	Soy	40	קטניות
סומק	Sumac	40	אינו קטניות
סלרי זרעים	Celery Seeds	40	נהגו כקטניות
סלרי עלים	Celery Leaves	40	אינו קטניות
עדשים אדומות	Lentils red	40	קטניות
עדשים ירוקים	Lentils Green	40	קטניות
עדשים ירוקים טריות	Lentils Fresh Green	40	נהגו כקטניות
עולש	Chicory	40	אינו קטניות
עלי דפנה (ער אציל)	Bay / Laurel Leaves	40	אינו קטניות
ערמונים	Chestnut	40	אינו קטניות
פול (מצרי) קטן	Fava Beans Egyptian (Or Broad Beans)	40	קטניות
פול גדול	Broad Beans	40	קטניות
פולים טריים בתרמילים	Beans In Pods Fresh	40	נהגו כקטניות
פופקורן	Popcorn	40	קטניות

שם	שם באנגלית	דף	קטגוריה
פטרוזיליה	Parsley	40	אינו קטניות
פיסטוק חלבי	Pistachio Kernel	41	אינו קטניות
פלפל אנגלי (פיאמנטו)	Allspice - Pimenta	41	[6] אינו קטניות
פלפל לבן	White Pepper	41	אינו קטניות
פלפל שחור	Black Pepper	41	אינו קטניות
פפריקה חריפה	Paprika Hot	41	אינו קטניות
פפריקה מתוקה	Paprika Sweet	41	אינו קטניות
פרג	Poppy Seed	41	קטניות
פשתן זרעים	Flax Seeds	41	נהגו כקטניות
צ'יה זרעים	Chia Seeds	42	נהגו כקטניות
צ'ילי - פלפל חריף	Chilli Hot	42	אינו קטניות
צנובר	Pine Nuts	42	אינו קטניות
צפורן	Cloves	42	[6] אינו קטניות
קוקוס	Coconut	42	אינו קטניות
קורנפלור	Cornflour	42	קטניות
קימל	Caraway	43	נהגו כקטניות
קינואה	Quinoa	43	נהגו כקטניות
קינמון	Cinnamon	43	אינו קטניות
קמח תירס	Corn Flour	43	קטניות
קנולה	Canola	43	נהגו כקטניות
קפה	Coffee	43	אינו קטניות
קצח	Nigella	44	קטניות
קקאו (שוקולד)	Cocoa (Chocolate)	45	אינו קטניות

שם	שם באנגלית	דף	קטגוריה
קרי	Curry	46	יתכן שמעורב בו קטניות
קשיו	Cashew	46	אינו קטניות
רוזמרין	Rosemary	46	אינו קטניות
שאטה	Chili peppers / Shata	47	אינו קטניות
שאטה - פלפל חריף	Shatta Red Hot Pepper	47	אינו קטניות
שום	Garlic	47	אינו קטניות
שומר	Fennel	47	אינו קטניות
שומר זרעים	Fennel Seed	47	נהגו כקטניות
שומשום	Sesame Seeds	47	קטניות
שמיר	Dill	47	אינו קטניות
שמן בוטנים	Peanut Oil	47	קטניות
שמן חמניות	Sunflower Oil	48	נהגו כקטניות
שמן כותנה	Cottonseed Oil	48	נהגו כקטניות
שמן סויה	Soy Oil	49	קטניות
שמן פשתן	Flaxseed Oil	49	נהגו כקטניות
שמן כנולה (ליפתית)	Canola Oil (Rapeseed)	50	נהגו כקטניות
שמן שומשומין	Sesame Oil	50	קטניות
שמן תירס	Corn Oil	51	קטניות
שעועית בתרמילים	Beans In Pods	51	נהגו כקטניות
שעועית לבנה (פסוליה) וכן כל סוגי השעועית	White Beans	51	קטניות
שקדים	Almonds	51	אינו קטניות
תה שחור רגיל	Tea Leaves Black	51	אינו קטניות
תורמוס	Lupini beans	51	קטניות
תירס	Corn	51	קטניות

מפתח לספר קטניות לפסח לפי סדר אנגלית

שם	שם באנגלית	דף	קטגוריה
אזוקי (שעועית קטנה אדומה)	Adzuki Bean Azuki Bean, Aduki Bean, Red Bean, Or Red Mung Bean,	30	קטניות
פלפל אנגלי (פיאמנטו)	Allspice - Pimenta	41	אינו קטניות[1]
שקדים	Almonds	51	אינו קטניות
אמרנט	Amaranth Grain	30	קטניות
אניס שבת (ינסון)	Anise (Jansson)	31	נהגו כקטניות
בהרט	Baharat - Spice Mix	32	יתכן שמעורב בו קטניות
גריסים	Barley Groats	33	חמץ
בזיליקום	Basil	33	אינו קטניות
עלי דפנה (ער אציל)	Bay / Laurel Leaves	40	אינו קטניות
שעועית בתרמילים	Beans In Pods	51	נהגו כקטניות
פולים טריים בתרמילים	Beans In Pods Fresh	40	נהגו כקטניות
לוביה	Black Eye Bean	37	קטניות
פלפל שחור	Black Pepper	41	אינו קטניות
אגוז ברזיל	Brazil Nuts	29	אינו קטניות
פול גדול	Broad Beans	40	קטניות
כוסמת ירוקה, וחומה (קלויה)	Buckwheat Green And Brown (Toasted)	36	קטניות
קנולה	Canola	43	נהגו כקטניות
שמן קנולה (ליפתית)	Canola Oil (Rapeseed)	50	נהגו כקטניות
קימל	Caraway	43	נהגו כקטניות
הל	Cardamom	34	נהגו כקטניות

1. אינו מין קטניות אך אין אוכלים אותו בפסח מטעם אחר.

שם	שם באנגלית	דף	קטגוריה
חרובים	Carobs	36	אינו קטניות
ג'ישר	Cascara, Which Means "Husk," "Peel" Of Coffee Cherries	33	אינו קטניות
אגוז קשיו	Cashew	30	אינו קטניות
קשיו	Cashew	46	אינו קטניות
סלרי עלים	Celery Leaves	40	אינו קטניות
סלרי זרעים	Celery Seeds	40	נהגו כקטניות
ערמונים	Chestnut	40	אינו קטניות
צ'יה זרעים	Chia Seeds	42	נהגו כקטניות
חומוס	Chickpeas	35	קטניות
עולש	Chicory	40	אינו קטניות
שאטה	Chili peppers / Shata	47	אינו קטניות
צ'ילי - פלפל חריף	Chilli Hot	42	אינו קטניות
קינמון	Cinnamon	43	אינו קטניות
צפורן	Cloves	42	אינו קטניות [2]
קקאו (שוקולד)	Cocoa (Chocolate)	45	אינו קטניות
אגוז קוקוס	Coconut	30	אינו קטניות
קוקוס	Coconut	42	אינו קטניות
קפה	Coffee	43	אינו קטניות
כוסברה עלים	Coriander Leaves	36	אינו קטניות
כוסברה זרעים	Coriander Seeds	36	נהגו כקטניות
תירס	Corn	51	קטניות
קמח תירס	Corn Flour	43	קטניות
שמן תירס	Corn Oil	51	קטניות

שם	שם באנגלית	דף	קטגוריה
קורנפלור	Cornflour	42	קטניות
שמן כותנה	Cottonseed Oil	48	נהגו כקטניות
כמון	Cumin	37	נהגו כקטניות
קרי	Curry	46	יתכן שמעורב בו קטניות
שמיר	Dill	47	אינו קטניות
אדממה	Edamame Beans	30	קטניות
פול (מצרי) קטן	Fava Beans Egyptian (Or Broad Beans)	40	קטניות
שומר	Fennel	47	אינו קטניות
שומר זרעים	Fennel Seed	47	נהגו כקטניות
חילבה (תלתן)	Fenugreek (Clover)	35	קטניות
פשתן זרעים	Flax Seeds	41	נהגו כקטניות
שמן פשתן	Flaxseed Oil	49	נהגו כקטניות
חולינג'אן	Galangal / Hulinjan Root	35	אינו קטניות
שום	Garlic	47	אינו קטניות
זנגביל (ג'ינג'ר) (אינגבר)	Ginger	34	אינו קטניות
ג'וג'י ברי	Goji Berry	33	אינו קטניות
גולדן ברי	Golden Berry	33	אינו קטניות
גואר גאם	Guar Gum	33	קטניות
חוואג' כל הסוגים לקפה, למרק, לבשר, ולדגים,	Hawaij / Hawayej Or Hawayij (Spice Mix)	35	יתכן שמעורב בו קטניות
אגוז לוז (אילסר) (בונדק)	Hazelnut	29	אינו קטניות
בונדק	Hazelnut	33	אינו קטניות
חוחובה	Jojoba	35	אינו קטניות
לואיזה	Lemon verbena	37	אינו קטניות

שם	שם באנגלית	דף	קטגוריה
לימונית ריחנית- עשב לימון	Lemongrass	37	אינו קטניות
עדשים ירוקים טריות	Lentils Fresh Green	40	נהגו כקטניות
עדשים ירוקים	Lentils Green	40	קטניות
עדשים אדומות	Lentils red	40	קטניות
ליקריץ (במבליק) שוש קירח	Liquorice	38	הגבעולים אינם קטניות
תורמוס	Lupini beans	51	קטניות
אגוז מקדמיה	Macadamia Nut	30	אינו קטניות
משייה	Mace	39	אינו קטניות
מייפל (סירופ)	Maple syrup	39	אינו קטניות
מירון	Marjoram	38	אינו קטניות
מילון	Melon	39	אינו קטניות [3]
גרעיני מילון	Melon Seeds	33	נהגו כקטניות
דוחן	Millet	34	קטניות
מאש (שעועית קטנה ירוקה)	Mung Beans	38	קטניות
חרדל לבן ושחור	Mustard Seeds Black And White	36	קטניות
קצח	Nigella	44	קטניות
אגוז מוסקט	Nutmeg	29	אינו קטניות
במיה	Okra	33	נהגו כקטניות
בצל יבש	Onion Dried	33	אינו קטניות
אורגנו	Oregano	30	אינו קטניות
פפריקה חריפה	Paprika Hot	41	אינו קטניות
פפריקה מתוקה	Paprika Sweet	41	אינו קטניות
פטרוזיליה	Parsley	40	אינו קטניות

3. לכתחילה יש לאוכלם בלא הגרעינים, אך אינו נחשב כקטניות כשאוכלם יחד עם הפרי.

שם	שם באנגלית	דף	קטגוריה
בוטנים (אגוזי אדמה)	Peanut (Groundnut)	32	קטניות
שמן בוטנים	Peanut Oil	47	קטניות
גריסי פנינה	Pearl Barley	33	חמץ
אפונה יבשה	Peas Dried	31	קטניות
אפונה טרייה	Peas Fresh	31	נהגו כקטניות
אפונה ירוקה בתרמילים	Peas Green In Pods	31	נהגו כקטניות
אגוז פקאן	Pecan Nut	30	אינו קטניות
צנובר	Pine Nuts	42	אינו קטניות
פיסטוק חלבי	Pistachio Kernel	41	אינו קטניות
פופקורן	Popcorn	40	קטניות
פרג	Poppy Seed	41	קטניות
תפוחי אדמה	Potato	52	אינו קטניות
דלעת	Pumpkin	34	אינו קטניות [4]
גרעיני דלעת	Pumpkin Seeds	33	נהגו כקטניות
קינואה	Quinoa	43	נהגו כקטניות
ליפתית (קנולה)	Rapeseed (Canola)	37	נהגו כקטניות
אורז	Rice	30	קטניות
רוזמרין	Rosemary	46	אינו קטניות
חריע	Safflower	36	קטניות
זעפרן	Saffron	35	[5]
מרוה	Sage	39	אינו קטניות
שמן שומשומין	Sesame Oil	50	קטניות
שומשום	Sesame Seeds	47	קטניות

4. עי' לעיל ערך מילון.

5. עי' לעיל ערך פלפל אנגלי.

שם	שם באנגלית	דף	קטגוריה
שאטה - פלפל חריף	Shatta Red Hot Pepper	47	אינו קטניות
דורה (סורגום)	Sorghum	34	קטניות
סויה	Soy	40	קטניות
שמן סויה	Soy Oil	49	קטניות
נבטים	Sprouts	39	נהגו כקטניות
כוכבי אניס	Star Anise	36	אינו קטניות
סומק	Sumac	40	אינו קטניות
שמן חמניות	Sunflower Oil	48	נהגו כקטניות
חמניות [גרעינים שחורים]	Sunflower Seeds	35	קטניות
תה שחור רגיל	Tea Leaves Black	51	אינו קטניות
טחינה	Tehina	36	קטניות
טימין	Thyme	36	אינו קטניות
כורכום	Turmeric	37	אינו קטניות
וניל	Vanilla	34	אינו קטניות
אגוז מלך	Walnut	30	אינו קטניות
גרגר (הנחלים)	Watercress Or Yellowcress	33	אינו קטניות
אבטיח	Watermelon	29	אינו קטניות [6]
גרעיני אבטיח	Watermelon Seeds	33	נהגו כקטניות
שעועית לבנה (פסוליה) וכן כל סוגי השעועית	White Beans	51	קטניות
פלפל לבן	White Pepper	41	אינו קטניות
מסטיק תימני	Yamanite Gum	39	אינו קטניות
זעתר (אזוב)	Zaatar	35	[7]

6. עי' לעיל ערך מילון.
7. עי' לעיל ערך פלפל אנגלי.